

Opas demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen aikuiskoulutuksessa sekä ammatillisen osaamisen ja organisaatioiden kehittämistyössä

Pääkirjoittajat

Lea Spahn

Susanne Maria Weber

Karen Mpamhanga

Muut kirjoittajat

Pauliina Jääskeläinen

Cláudia Neves

Karine Oganisjana

Toimittajat

Kardelen Dilara Cazgir

Pilvikki Lantela

Philippa Mulbery

Tutkijat

Marta Abelha

Pedro Abrantes

Ana Patrícia Almeida

Joanne Barber

Kardelen Dilara Cazgir

Suzanne Culshaw

Claire Dickerson

Pauliina Jääskeläinen

Susan Meriläinen

Karen Mpamhanga

Dirk Netter

Claudia Neves

Karine Oganisjana

Juliana Oliveira

Rolands Ozols

Veronika Clara Pinzger

Lea Spahn

Marie Toseland

Joonas Vola

Sandra Wallenius-Korkalo

Susanne Maria Weber

Helena Wolter

Philip A. Woods

Rahoitus

Tämä hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin Horizon Europe -tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta (Grant Agreement No. 101094052) sekä UK Research and Innovation (UKRI) -rahoituksesta (Reference Number: 10063654).

Vastuuvapauslauseke

Hanketta on rahoittanut Euroopan unioni. Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat dokumentin laatijoiden omia eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai toimeenpanoviraston näkemyksiä ja mielipiteitä. Euroopan unionia tai tuen myöntäviä viranomaisia ei voida pitää vastuussa niistä.

Julkaisun nimi ja lisenssi

Opas demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen aikuiskoulutuksessa sekä ammatillisen osaamisen ja organisaatioiden kehittämistyössä

© 2026 AECED-konsortio: (Lapin yliopisto – Suomi, Hertfordshiren yliopisto – Iso-Britannia, Marburgin yliopisto – Saksa, Universidade Aberta – Portugali, Riian teknillinen yliopisto – Latvia, Zagrebin yliopisto – Kroatia.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Attribution 4.0 International -lisenssillä (CC BY 4.0). Lisenssin voi lukea osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Saavutettavuus ja ääneenlukutyökalujen käyttö

Tämä asiakirja on suunniteltu tukemaan käyttöä ääneenlukutyökalujen ja avustavan teknologian kanssa. Tekstillä on selkeä, numeroitu rakenne, ja se on esitetty loogisessa lukujärjestyksessä. Näin tuetaan näytönlukuohjelman käyttöä. Kuvat ja kaaviot sisältävät alt tekstin silloin, kun niillä on merkitystä sisällön ymmärtämiselle.

Tähän asiakirjaan voidaan viitata seuraavasti:

AECED-konsortio (2026). Opas demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen aikuiskoulutuksessa sekä ammatillisen osaamisen ja organisaatioiden kehittämistyössä
10.5281/zenodo.19241218

Kiitokset

Tämä opas on kehitetty osana AECED-hanketta – (Transforming Education for Democracy through Aesthetic and Embodied Learning for Democracy, Responsive Pedagogies and Democracy-as-becoming).

Kiitämme:

- Kaikkia AECED-tutkimuksiin eri koulutusasteilla osallistuneita: opiskelijoita, opettajia, fasilitaattoreita, koulujen ja oppilaitosten henkilöstöä sekä perheitä ja yhteisökumppaneita.
- Kroatian, Suomen, Saksan, Latvian, Portugalin, Suomen ja UK:n kansallisia tiimejä kenttätutkimukseen perustuvasta näytöstä, joka on suoraan vaikuttanut tässä oppaassa esitettyihin toimintatapoihin ja käytäntöihin.
- AECED-konsortion jäseniä heidän työstään pedagogisen viitekehyksen kehittämisessä, kansallisten osatutkimusten vertailussa ja synteessissä sekä muiden resurssien tuottamisessa.
- Arvioijia, joilta saimme selkeyttä, käsitteellistä johdonmukaisuutta ja käytettävyyttä koskevaa palautetta.

Sisällys

1. Johdanto

2. Miten AELD voi tukea aikuisten, koulutusalan ammattilaisten ja organisaatioiden oppimista?

- Miksi esteettiset ja keholliset pedagogiset menetelmät kannattaa ottaa käyttöön APOL-toimintaympäristöissä?

3. Organisaatiot ohjauksen ja yhteisöllisen oppimisen tiloina

- Institutionaalisiin ”kielioppeihin” puuttuminen?
- Oman itsen ja maailman välisen suhteen muuttaminen
- Vaikeuksien äärellä viipyminen: kohti elämäntavan (ja organisoinnin) ”uutta kielioppia”
- Organisaatiot muutoksen tiloina?

4. Demokraattiset arvot ja periaatteet aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

- Demokraattiset arvot koulutuksessa
- Demokraattiset periaatteet aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa
- Arvot ja periaatteet käytännössä

5. Tämän oppaan käyttäminen: jatkuva AELD-aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

6. Resurssit

7. Lyhenteiden luettelo

1. Johdanto

Vastauksena eurooppalaisten yhteiskuntien kohtaamiin demokratian uhkiin ja haasteisiin tässä oppaassa kannustetaan demokratiaa edistävään esteettiseen ja keholliseen oppimiseen (AELD) erityisesti aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa (APOL). Opas on suunnattu opettajille, ohjaajille, kouluttajille, ammatillisen osaamisen kehittämisen suunnittelijoille, johtajille ja muille, jotka työskentelevät aikuisten kanssa niin muodollisen kuin epämuodollisenkin koulutuksen parissa. Oppaan tarkoituksena on myös tukea kouluttajia, ohjaajia ja fasilitaattoreita, jotka pyrkivät edistämään demokraattisia tapoja, arvoja ja herkkyyksiä oppilaitoksissa tai jotka työskentelevät organisaatioissa ja verkostoissa tukeakseen demokraattista muutosta ja uudistumista. Näissä yhteyksissä osallistavilla ja kehollisilla toimintatavoilla voi olla merkittävä vaikutus yksilön, yhteisön, ryhmän, verkoston ja organisaation oppimiseen.

AECED-hanke luotiin vastaamaan demokraattisiin jännitteisiin hyödyntäen osallistavia, leikkimielisiä ja kekseliäitä oppimisen muotoja. Tämä oppiminen koskee niin itseämme kouluttajana kuin niitä yksilöitä, ryhmiä ja organisaatioita, joiden kanssa työskentelemme. Demokratiaa ei tässä oppaassa ymmärretä ainoastaan poliittisena järjestelmänä, vaan päivittäisiin käytäntöihin kietoutuneena oppimis- ja yhteistyökulttuurien jatkuvana muutoksena. Se, miten opimme tai teemme yhteistyötä heijastuu koulutuskulttuuriin ja -käytäntöihin. Tässä mielessä tämä opas perustuu ymmärrykseen siitä, että demokratiaa ei opita ainoastaan tai ensisijaisesti keskustelun, politiikan tai menettelytapojen kautta, vaan sitä eletään ja se koetaan päivittäisissä koulutus- ja ammattisuhteissa. Kutsumme aikuisia tutkimaan demokratiaa soveltamalla demokratiaa edistävää esteettistä ja kehollista oppimista (AELD). Se vaalii demokraatiataajua liikkeen, kehollisen tietoisuuden ja luovan ilmaisun avulla, se kytkeytyy tunteisiin ja esteettisiin ja kehollisiin aisteihin sekä niiden rooliin oppimisessa.

Ehdotamme lukemaan tätä opasta joustavasti ja leikkimielisesti...

Voit käyttää tätä opasta monin tavoin oman tilanteesi ja tarpeidesi mukaan:

- viitteenä jos tutkit opettajana, fasilitaattorina, muutoksentekijänä tai fasilitaattorina, mitä demokratian oppiminen voi olla
- reflektiovälineenä jos suunnittelet, organisoit tai tuet oppimista aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisen yhteyksissä tai organisaatiomuutoksessa
- keskustelun pohjana omissa tai fasilitoimissasi ammatillisen oppimisen yhteisöissä, verkostoissa ja organisaatioissa

Kannustamme sinua tutustumaan oppaaseen valikoivasti ja palaamaan oppaan eri osiin mahdollisten käytännön kokeilujen jälkeen. Tarjoamme opasta reflektiotyökaluksi, jonka toivomme syventävän ymmärrystäsi AELD-menetelmien käytöstä erilaisissa oppimisympäristöissä.

Pohdittavaksi

Tutustu oppaan sisällysluetteloon – mistä voisit aloittaa oman AELD-matkasi?

Mitkä osiot ovat toimintaympäristöäsi ajatellen kaikkein merkityksellisimpiä?

Tämä opas liittyy AECED-hankkeen kehittämään pedagogiseen viitekehukseen: ”Demokratiasuhdetta rakentamassa: demokratiakasvatuksen pedagoginen viitekehys”, jossa demokratia ymmärretään elävänä ja keskeneräisenä prosessina. Demokratian kehkeytyy jatkuvasti pedagogisen responsiivisuuden, vuorovaikutteisuuden sekä tutkimista ja reflektiivisyyttä tukevien käytäntöjen kautta. Pedagogista viitekehystä ja opasta täydentää tukimateriaali; näiden kolmen toisiaan täydentävän resurssin tavoitteena on tukea henkilöitä yksilöllisesti tai kollektiivisesti AELDin soveltamisessa. Nämä resurssit ovat erityinen näkökulma demokratiakasvatukseen.

Oppaassa ja tukimateriaalissa esitellään käytännön resursseja, esimerkkejä, menetelmiä ja havainnollistavia tehtäviä. Materiaaleja voi käyttää, mukauttaa ja yhdistellä luovasti. Monet havainnollistavat esimerkit ja menetelmät ovat peräisin suoraan AECED-tutkimuksesta, jossa eri toimintatapoja, menetelmiä ja toimintoja kokeiltiin erilaisissa APOL-ympäristöissä ympäri Eurooppaa. Tutkimusesimerkit liittyvät kahdeksaan AECED:n osallistavaan toimintatutkimukseen (PAR).

[1] Lisätietoja yksittäisistä tutkimuksista ja tutkimusten analyysistä on hankkeen raporteissa 4.4 ja 4.5.
Lisätietoja verkkosivustolla: www.aeced.org.

Miksi tämä opas ja AELD ovat tärkeitä?

Keskeistä tässä oppaassa on käsitteellinen pohdinta siitä, miten demokratiatajua voidaan edistää aikuiskoulutuksen konteksteissa. Monet kouluttajat eivät ole juurikaan rohkaistuneet työskentelemään aistien kanssa tai ottamaan kehoa huomioon koulutusinterventioissa, pedagogiikassa tai organisatorisessa toiminnassa. Siksi esteettisen ja kehollisen oppimisen integrointi edellyttää huolellista luottamuksen, avoimuuden ja emotionaalisen turvallisuuden rakentamista.

Haluamme tukea kouluttajien kykyä havaita, välittää, kuunnella ja toimia yhdessä muiden kanssa entistä demokraattisemmilla tavoilla. AECED-hankkeessa tehty tutkimus osoittaa, että tällainen herkkyys tai taju kehittyy aikuiskoulutuksen konteksteissa vähitellen relationaalisten, kehollisten ja reflektiivisten käytänteiden kautta. Olennaista on myös herkkyys havaita ja mukauttaa toimintaa suhteessa toimintaympäristöön, valtaan, erilaisuuteen ja haavoittuvuuteen.

Oppaassa ei oleteta, että oppimisen tuloksena on aina organisaatio- tai institutionaalinen muutos. Käytännöissä, ihmissuhteissa tai organisaatiokulttuureissa voi ajan myötä tapahtua muutoksia – tällaiset tulokset ovat mahdollisia ja epävarmoja, ei AELDn ennalta määritettyjä tavoitteita.

Keskeiset asiat:

Tässä oppaassa demokratiaa edistävä esteettinen ja kehollinen nähdään:

- eettisenä ja vuorovaikutuksellisenä käytäntönä, ei taitojen harjoitteluna
- kokemuksellisenä ja kehollisena, ei pelkästään kognitiiviseen ajatteluun perustuvana
- tilannesidonnaisena ja kontekstuaalisena, ei universaalina mallina, jota voisi siirtää sellaisenaan eri tilanteisiin
- avoimena prosessina, ei ennalta määriteltyihin tuloksiin tähtäävänä

2. Miten AELD voi tukea aikuisten, koulutusalan ammattilaisten ja organisaatioiden oppimista?

Luottamus oppimisen perustana.

Eräs osallistuja pohdiskeli tanssikoreografian yhteisöllistä kehittämistä: ”Ymmärsin sitten, että minulle prosessissa oli kyse ennen kaikkea luottamuksen löytämisestä. Huomasin, miten ryhmä avautui, emmekä vain tehneet joitakin tanssijuttuja, vaan myös puhuimme paljon. Huomasin lisäksi, että ryhmässä kerrottiin henkilökohtaisia tarinoita. Ajattelin, että se ehdottomasti vaikutti minuun jotenkin. Mieleepä tuli, että ryhmä on erittäin luotettava ja että se on itse asiassa paikka, jossa voi tutkia itseään.”

AECED-osatutkimus 10: Saksa – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

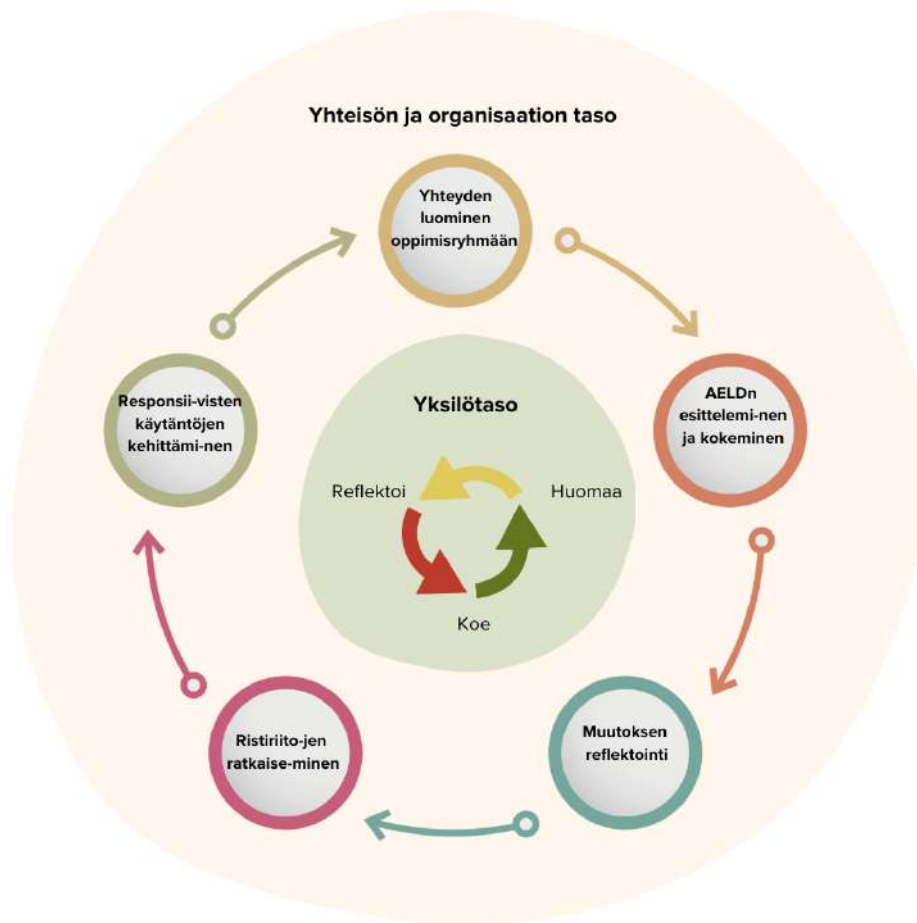
Aikuiskoulutus ja elinikäinen oppiminen toteutuvat monenlaisissa toimintaympäristöissä, joille ovat ominaisia kokemus, asiantuntemus, vastuu ja valta. Näihin ympäristöihin voi kuulua erilaisia työyhteisöjä, kuten oppilaitoksia, ammatillisia oppimisyhteisöjä ja verkostoja, jotka toimivat niin verkossa kuin kasvokkain. Oppimismahdollisuudet saattavat olla muodollisia tai epämuodollisia. Oppijat osallistuvat usein omasta aloitteestaan; heillä voi olla sekä henkilökohtaisia että ammatillisia tavoitteita. He tuovat oppimisympäristöön mukanaan käytännön kokemusta, johon vaikuttaa heidän ammattialansa ja -roolinsa ja ammatilliset ja organisatoriset käytännöt. Organisaatioiden jäseninä oppijat saattavat olla mukana vapaaehtoisesti tai organisaation vaateesta.

Aikuiskoulutuksen, elinikäisen ja organisaatioiden oppimisen toimintaympäristöissä demokraattinen oppiminen on tyypillisesti epälineaarista ja asteittaista. Osallistujat kuvaavat usein epävarmuuden, epämukavuuden tai vastarinnan hetkiä uteliaisuuden, yhteyden ja oivalluksen rinnalla. AELDin näkökulmasta tällaiset kokemukset ymmärretään pikemmin osaksi kehkeytyvää demokratiaa kuin epäonnistumisina oppimisessa. Tästä syystä AELD-ohjaus edellyttää tahdin, suostumuksen, rajojen ja huolenpidon huomioimista – nämä voidaan tehdä oppijoille läpinäkyviksi.

Aikuiskoulutuksessa pyritään usein syventämään ammatillista identiteettiä ja kehittämään sovellettavia taitoja; esteettisessä ja kehollisessa oppimisessa sen sijaan huomio ei ole niinkään taidoissa, siinä ”mitä” opitaan, vaan enemmän siinä, ”miten” opitaan. Oppimispaikoista tulee tiloja, joissa demokratian oppimista voidaan edistää, kun kiinnitetään huomiota oppimisen keholliseen luonteeseen ja erilaisten esteettisten ja kehollisten menetelmien soveltamiseen.

Kun demokratiaa edistävää esteettistä ja kehollista oppimista harjoitetaan institutionaalisten lainalaisuuksien kehyksessä, avautuu mahdollisuus tunnistaa, kokea ja pohtia, miten demokratiaa jo eletään – tai miten sitä rajoitetaan – päivittäisissä ammatillisissa ja organisatorisissa suhteissa (katso ”Demokratiasuhdetta rakentamassa: Demokratiakasvatuksen pedagoginen viitekehys”, s. 11–26).

Kuten seuraava kuva osoittaa, demokratiaa edistävä kehollinen ja esteettinen oppiminen on prosessi yksilötasolla ja kollektiivisesti. Oppimissyklillä ei ole yhtä alku- tai loppupistettä; voit aloittaa sieltä missä olet ja mikä sopii omaan pedagogiseen käytäntöösi.

Kuva 1: Oppimissyklit yksilön, yhteisön ja organisaation tasolla

Keskeiset asiat:

Tunteet, mielikuviutus, aistimukset ja kokemukset ovat osa demokraattista elämää, mutta jäävät usein huomiotta demokratiakasvatuksessa. Demokratiaa edistävä kehollinen ja esteettinen oppiminen huomioi nämä demokraattisen elämän puolet.

Demokratiaa edistävä kehollinen ja esteettinen oppiminen muuttaa sitä, miten oppimisympäristöt tukevat demokratiaa elettyinä käytäntönä.

Miksi esteettiset ja keholliset pedagogiset menetelmät kannattaa ottaa käyttöön APOL-toimintaympäristöissä?

Kuten pedagogisessa viitekehyksessä todetaan, esteettiset ja keholliset menetelmät voivat mahdollistaa, aktivoida ja konkretisoida AELDin ominaispiirteitä. Ne auttavat meitä avautumaan itsemme, toisten ja ympäristön affektiivisille ja luoville puolille; ne tuovat esiin kehon olennaisen roolin ajattelussa, tuntemisessa, kokemisessa ja olemisessa; ne painottavat esteettisyyden arvostamista.

Aikuiskoulutuksessa voidaan käyttää tai yhdistää toisiinsa monia erilaisia esteettisiä ja kehollisia pedagogisia menetelmiä. Esimerkkejä tämän koulutusasteen tutkimuksessa käytetyistä menetelmistä ovat: kollaasien tekeminen, valokuvien ja esineiden käyttö haastattelussa, kehon liike, draamaharjoitus, yhteistämisen kaavakieli ("Pattern language of Commoming" PLC), narratiivien hyödyntäminen (esim. tarinankerronta, runous), mallinnus, askartelu ja piirtäminen. Alla oleva esimerkki antaa kuvan esteettisistä ja kehollisista pedagogisista menetelmistä, joita käytettiin UK:n osatutkimuksessa (N:o18), jossa keskityttiin tohtoriopintojen ohjaajien ammatilliseen oppimiseen.

AELDin moninaisten ulottuvuuksien hyödyntäminen tohtoriopintojen ohjaajien ammatillisessa kasvussa

Halusimme hyödyntää osatutkimuksen ohjatuissa istunnoissa erilaisia esteettisiä ja kehollisia pedagogisia menetelmiä pohdinnan ja demokratian oppimisen tukena. Joissakin menetelmissä keskityttiin hankkeen keskeisiin käsitteisiin, kun taas toisissa käsiteltiin nimenomaisesti demokraattisia ohjaukseen käytäntöjä.

Tutkimuksen alkuvaiheessa käytettiin AECED-materiaaleista poimittua *visualisointiharjoitusta*, joka tarjosi lempeän aloituksen ja pienen maistiaisen tulevasta. *Vastaaminen eleellä* toi mukaan jotakin erilaista – osallistujia kutsuttiin ilmaisemaan liikkeen, eleen tai kehollisen reaktion avulla, miten he kytkeytyivät laajemman AECED-hankkeen tavoitteisiin ja millaisia tunteita tai reaktioita nämä tavoitteet heissä herättivät. Kokemus oli useimmille uusi. Jotkut osallistujat heittäytyivät mukaan nopeasti, osa koki tilanteen hieman kiusallisena; siitä huolimatta harjoitus herätti keskustelua ja itsereflektiota. *Kuvan tai piirroksen tekeminen* kehkeytyvää demokratiaa käsittelevän videon pohjalta kutsui osallistujat esteettiseen kokemukseen, jossa itse piirtämisen tai luomisen prosessi avasi tilaa pohdinnalle ja subjektiiviselle ymmärryksen kehittymiselle.

Keskeistä tämän osatutkimuksen ohjatuissa istunnoissa oli se, että osallistujat suunnittelivat yhdessä esteettisen ja/tai kehollisen menetelmän ja sen jälkeen kokeilivat sitä yhdessä. Ryhmät tunnistivat yhteisen pohdinnan ja keskustelun avulla tohtoriopintojen ohjaukseen liittyviä tutkittavia osa-alueita – valta, mielipide, huolenpito ja identiteetti – ja valitsivat niiden työstämiseen luovia menetelmiä, kuten *omakuva-kollaasi*, *löytöesineet*, *neulominen*, *pienoismallien tekeminen*, *runous* ja *sarjakuvan luominen*. Joustavuus oli sitoutumisen kannalta keskeistä; se antoi valinnanvaraa, mukaan lukien mahdollisuuden olla osallistumatta tai osallistua eri tavalla.

Kollaasitehtävä antoi viimeisen mahdollisuuden keskusteluun ja yhteiseen pohdintaan. Ohjaajat puhuivat siitä, mitä he olivat oppineet ohjauksesta, mutta myös muista asioista, kuten demokratian merkityksestä ja sen toteuttamisen haasteista nykyisessä korkeakoulutuksessa.

Kaikissa istunnoissa ohjaajat kokivat voivansa pohtia demokratiakokemuksiaan istuntojen aikana; he pohtivat esteettisten ja kehollisten menetelmien arvoa vuoropuhelun edistämiseksi, toisten aktiivista kuuntelemista heidän jakaessaan luovia tuotoksiaan sekä avoimuutta toisten näkökulmille ja asioiden näkemistä eri perspektiiveistä. Kaiken kaikkiaan ohjaajat arvostivat sitä, että heillä oli aikaa osallistua yhteiseen pohdintaan ja tutkia erilaisten esteettisten ja kehollisten pedagogisten menetelmien käyttöä kannustavassa ympäristössä.[2].

[2] Lisätietoja tästä osatutkimuksesta 18 on hankkeen raportissa 4.4

Olet saattanut jo käyttää edellä kuvatun kaltaisia luovia menetelmiä omassa toiminnassasi, tai nämä toimintatavat tai menetelmät ovat sinulle uusia. Kutsumme jokaista lukijaa pohtimaan, miten esteettisiä ja kehollisia pedagogisia menetelmiä voidaan käyttää tarkoituksellisesti osana muita opetuskäytäntöjä demokratian edistämiseksi.

Pohdittavaksi

Mitä esteettisiä ja kehollisia menetelmiä olet harjoittanut oppijana, opettajana, ohjaajana, tutkijana tai ammatillisen roolisi ulkopuolella?

Miten niitä käytettiin?

Mitä ne saivat sinut tuntemaan?

Mitä opit?

Tässä osiossa on keskitytty esteettisiin ja kehollisiin pedagogisiin menetelmiin, joiden tarkoituksena AELDissa on edistää demokratiaa. Seuraavassa osiossa tarkastellaan AELDin perustana olevia demokraattisia arvoja ja periaatteita sekä sitä, miten ne voidaan kokea aikuiskoulutuksessa.

3. Organisaatiot ohjauksen ja yhteisöllisen oppimisen tiloina

Aikuiskoulutusta ja ammatillista oppimista tapahtuu monenlaisissa institutionaalisissa toimintaympäristöissä kuten kouluissa, yliopistoissa, paikallishallinnossa, hyväntekeväisyysjärjestöissä, täydennyskoulutusorganisaatioissa sekä taide- ja yhteiskunnallisissa säätiöissä - näissä kaikissa työskentelyolosuhteet poikkeavat toisistaan. Jotkin osatutkimuksissa esiin nousseet olosuhteet olivat AELDille melko rajoittavia, kuten alla oleva esimerkki osoittaa:

Kokemus hierarkkisista työpaikoista

Eräässä seminaarissa, johon osallistui maisteriopiskelijoita erilaisista ammatillisista taustoista, käytimme 'käytävämenetelmää' tutkiaksemme osallistujien omia kokemuksia epädemokraattisista hetkistä työelämässä. Maisteriopiskelijamme lähtivät mielellään luokkahuoneesta käytävälle. Pienissä ryhmissä seisten he kertoivat epädemokraattisista kokemuksista työympäristöissä. Monilla opiskelijoilla oli kokemuksia hierarkkisuudesta ja siitä, että he olivat tulleet vähemmän huomioituiksi, koska he olivat nuoria tai vaikuttivat vähemmän kokeneilta. Tunne siitä, että he olivat eriarvoisessa asemassa eikä heitä otettu vakavasti, näytti olevan ryhmässä melko tavallinen. Ryhmän työskentely jatkui "yhtenäistämisen kaavakielen" (pattern language of commoning) korttien avulla. (PLC) [3]. Kortit, joissa jokaisessa esitellään yksi yhteistämisen ('commoning') malli, olivat esillä lattialla. Maisteriohjelman opiskelijat liikkuvat ympäri tilaa ja etsivät ratkaisumalleja, jotka tuntuivat mielekkäimmiltä suhteessa heidän työympäristöissään kohtaamiinsa ongelmiin. He löysivät erilaisia ratkaisumalleja ja asettuivat sen 'kaavan' kohdalle, joka tuntui sopivimmalta heidän tilanteeseensa. Kortit toivat ihmisiä yhteen ja näin suuri osa opiskelijoista tapasi muita, jotka olivat valinneet saman ratkaisumallin. Ryhmät vaihtoivat kokemuksia, pohtivat mallia ja samastuivat toisiinsa. Korttien avulla opiskelijat yhdistivät aiheen omaan elämäänsä kokonaisvaltaisesti. [4].

AECED-osatutkimus 7: Saksa – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

[3] Yhteistämisen kaavakieli (PLC) selitetään tukimateriaalissa.

[4] Menetelmä, jolla yhteistämisen kaavakieltä (pattern language of commoning) käytetään demokratian edistämiseen työympäristöissä, selitetään tukimateriaalissa. Yhteistämisen mallikieltä käytettiin AECED-hankkeessa yhdessä AELDin kanssa Saksan osatutkimuksissa.

Työympäristöstä riippuen yhteiskunnalliset valtasuhteet, politiikka, arviointikäytännöt, työmäärä tai organisaatiokulttuuri voi rajoittaa tai hankaloittaa demokratiaa edistävän esteettisen ja kehollisen oppimisen soveltamista. Toisaalta, esteettinen ja kehollinen oppiminen voi tarjota tluovia ideoita siihen, miten organisatorisiin tai institutionaalisiin rajoituksiin voi suhtautua tai vastata.

Demokratiaa edistävä esteettinen ja kehollinen oppiminen muotoutuu ympäristön ja kokemusten rajoissa. Institutionaaliset rytmit ja opetussuunnitelmalähtöiset rakenteet rajoittavat usein AELDin toteutumista:

Kurssilla, joka oli osa osallistavaa toimintatutkimusta, kohtasimme usein tilanteita, joissa pohdimme, miten voisimme käsitellä perusteellisesti osallistujien työpaikkakokemuksia esteettisin ja kehollisin metodein, ja samalla sovittaa kurssin tiukasti aikataulutettuihin, institutionaalisiin rakenteisiin?

AECED-osatutkimus 7: Saksa – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Miten voimme ohjaajina tai kouluttajina käsitellä tällaisia olosuhteita ammatillisessa käytännössämme? Voimme...

- luoda selkeän käsityksen toimintaympäristöistä ja niiden rajoitteista
- tutkia, mikä voisi olla mahdollista tietyssä toimintaympäristössä
- luoda toiveikkaita, mutta realistisia odotuksia harjoitusten laajuudesta ja mittakaavasta
- tunnistaa ja tunnustaa ohjauksen sekä pohdinnan ja huolenpidon (itsestä) perustelluksi työksi
- pysyä toiveikkaana, vaikka olosuhteet olisivat rajoittavia tai turhauttavia!

Pienetkin muutokset oppimisen suunnittelussa tai toteutuksessa voivat tukea demokratian kehkeytymistä.

”Puoliväliin vastaan tuleminen”: osallistumisen demokratisointi

Eräässä toisessa saksalaisessa tutkimuksessa tarkoituksena oli luoda yhdessä AELD-menetelmiä yhteistämisen kaavakielen (PLC) pohjalta. Opiskelijat, jotka olivat kaikki tottuneet hierarkioihin jopa työpaikoillaan, pitivät jaetusta päätösvallasta. Se poikkesi tavanomaisesta kokemuksesta, jonka he olivat saaneet aiemmilta kursseilta. Näissä jaettu päätösvalta oli usein tiukasti rajattua. Nyt maisteriopiskelijat totesivat, että ringissä istuminen luokkahuoneessa tuntui heistä erityiseltä ja merkitykselliseltä. Eräs opiskelija pohti: ”Pystyimme helposti tulemaan puoliväliin vastaan ja keskustelemaan sen jälkeen aiheista.”

AECED-osatutkimus 7: Saksa – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Luokkahuoneen tilankäytön suhteiden tarkastelu osoitti, että opiskelijat kokivat luokkahuoneen demokraattista prosessia tukevana yhteisenä tilana. Luokkatilan uudelleenjärjestely vahvisti opiskelijoiden kokemusta siitä, että he voivat puhua vapaammin ja tuoda itsensä mukaan prosessiin, mikä osoittaa, että jo pienet muutokset voivat muuttaa ilmapiiriä. Demokraattisen tilan luomisessa ja siinä toimimisessa kannustamme kokeilemaan, luottamaan ryhmään ja osallistumaan yhdessä.

Pohdittavaksi

Tukevatko oppimisympäristösi demokratiasta oppimista?

Voisivatko ne olla eri tavalla suunniteltuja?

Jos näin on, millä tavoin?

Institutionaalisiin ”kielioppeihin” puuttuminen?

Eräs osallistuja latvialaisessa osatutkimuksessa puhui ammattinsa normeista ja siitä kuinka vaikeaa muutos voi olla:

”Ollaan rehellisiä. Ammattikuntamme on toisinaan varsin autoritääristä, joten on tärkeää tarkastella asioita eri näkökulmista. Roolien vaihtaminen oli tässä mielessä erittäin hyödyllistä. Demokraattiset muutokset tapahtuvat usein hitaasti, koska olemme niin tottuneita tiettyihin standardeihin että meistä saattaa olla vaikeaa astua ulos tavanomaisista rooleistamme.”

AECED-osatutkimus 12: Latvia – toisen asteen koulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Monet fasilitaattorit – samoin kuin tutkijat – havaitsivat haasteen, joka liittyy organisaatioiden ja instituutioiden jatkuvuuteen sekä toimimattomien käytäntöjen ja ”kielten” sitkeyteen. Tyack ja Tobin (1994) kuvasivat koulutuksen ”kielioppia” ilmiönä, jota on ”vaikea muuttaa”.

Kasvatusfilosofi John Dewey kuvaili, että ”tapa, jolla opetuskoneisto vaikuttaa lapseen... todella ohjaa koko järjestelmää” (ks. Tyack & Tobin 1994: 456). Tällaiset institutionaaliset toimintaympäristöt eivät ole vain muodollinen ympäristö, vaan kulttuuri jossa kasvattajat työskentelevät. Jotkin käytännöt ovat enemmän normalisoituja kuin toiset. Kulttuuri voi joko tukea tai rajoittaa AELDin käyttöä. Elettyjen institutionaalisten käytäntöjen ”piilevä opetussuunnitelma” on juuri tämä: se, mitä henkilö oppii välittömästi liittyessään yritykseen, instituutioon tai koulutusympäristöön. Meidän ei siis pidä unohtaa, mikä saattaa estää tai mikä mahdollistaa esteettisen ja kehollisen oppimisen.

On selvää, että demokratiakasvatus ei ole pelkästään menetelmistä ja lähestymistavoista kiinni; siihen liittyy myös oma huomiokykymme, tietoisuutemme sekä roolimme fasilitaattorina ja itsekin oppijoina. Tämä mielessä pitäen voimme kehittää menetelmiä, jotka edistävät organisaatiomuutosta koulutusinstituutioissamme ja mahdollistavat tiloja demokratiakasvatukselle.

Pohdittavaksi

Miten AELD voisi puuttua peruskoulutuksen, korkeakoulutuksen ja hierarkkisten organisaatioiden kieliooppien rationaalisuuteen tai siihen mitä pidetään itsestään selvänä?

Ajattele jotakin tilannetta, jonka haluaisit muuttaa.

Mitä haluaisit muuttaa? Mieti yksi osa-alue, josta voit aloittaa.

Oman itsen ja maailman välisen suhteen muuttaminen

Yksilön ja yhteisön oppimisen, organisaation oppimisen sekä tiedon ja maailmasuhteen uudistumisen yhteyden ymmärtäminen vaatii menetelmiä, jotka auttavat muuttamaan sitä, miten suhtaudumme itseemme, toisiimme ja ympäröivään maailmaan. Kasvatusfilosofit Collet-Sabé ja Ball (Ball & Collet-Sabé, 2022; Collet-Sabé & Ball, 2023, 2024) korostavat, että tämä edellyttää uudenlaista tapaa ymmärtää tietoa – tämä liittyy tiiviisti demokratiakasvatukseen.

Heidän mukaansa tiedon, oppimisen ja demokratian ei pitäisi olla erillisiä tai pelkästään kognitiiviseen ajatteluun sidottuja asioita. Sen sijaan meidän tulisi tarkastella uudelleen, miten ne näkyvät arjen koulutus- ja organisaatiokäytännöissä: miten me ymmärrämme tietoa, oppimista tai demokratiaa, miten niitä eletään todeksi ja miten niitä jaetaan.

Tässä näkökulmassa keskeistä on se, miten ihminen suhteutuu maailmaan. Collet-Sabé ja Ball (2024) kuvaavat, että tarvitaan tietämisen tapa, joka korostaa keskinäistä riippuvuutta, huolenpitoa ja yhteistyötä. Tällainen näkemys ylittää yksilökeskeisyyden, kilpailun ja kulutuksen logiikan, joita koulut, valtiot ja markkinavoimat usein vahvistavat (s. 447).

Kun oppimista tarkastellaan tästä näkökulmasta, tiedonmuodostus alkaa yhteisestä tekemisestä. Se tukee minuuden rakentumista "yhteistämisen" kautta – eli yhdessä luoden. Samalla se perustuu ajatukseen, että ihmiset muotoutuvat suhteissa: pitämällä huolta itsestä, toisista, yhteisöistä ja maapallosta (Collet-Sabé & Ball, 2023). Tällöin oppimistilasta tulee yhteinen, elävä ja tilanteisiin reagoiva, ja se tukee koulutuskäytäntöjä, joiden tarkoitus on saada aikaan myönteistä muutosta. Uudenlaisen tietämisen tavan kehittäminen vaatii kuitenkin tarkkaa työtä: omien käytäntöjen tutkivaa arviointia sekä rohkeutta kokeilla uusia toimintamuotoja ja oppimisen tapoja. AELD tarjoaa yhden tavan tähän. Se lähtee liikkeelle kehollisuudesta ja siitä ajatuksesta, että kaikki oppiminen alkaa oppijoista, jotka kokevat, aistivat ja toimivat kehollisina olentoina.

Vaikeuksien äärellä viipyminen: kohti ”elämäntavan (ja organisoinnin) uutta kielioppia”

Feministitutkija ja aktivisti Donna Haraway puhuu *“hankaluuksien kanssa elämisestä”*. Hän rohkaisee meitä pysähtymään vaikeiden asioiden äärelle ja sitoutumaan yhdessä elämiseen kaikkien tämän haavoittuneen planeetan asukkaiden kanssa. Harawayn mukaan meidän pitäisi etsiä mielikuvituksellisia ja rohkeita tapoja tulla toisillemme läheisiksi – melkein kuin sukulaisiksi.

Tämän ajatuksen pohjalta näemme, ettei aikuiskoulutus ole vain paikka, jossa käydään läpi oppimissisältöjä. Se on myös tila, jossa oppijat voivat laajentaa tapansa havaita ja toimia sekä ottaa vastuullisia rooleja esimerkiksi päätöksentekijöinä, kehittäjinä, konsultteina, opettajina tai sosiaalityön ammattilaisina. AELD-lähestymistavan avulla näitä erilaisia ammatillisia rooleja ja osallistumisen tapoja voidaan rikastaa ja tukea entistä paremmin.

Collet-Sabén ja Ballin kuvaamassa *“uuden elämisen kieliopissa”* koulutus ja politiikka kietoutuvat yhteen arjen käytännöissä: yhdessä oppimisena, päätöksenteon harjoitteluna, rajojen kokeilemisena ja konfliktien ratkaisuna todellisissa tilanteissa. Heidän mukaansa nämä prosessit liittyvät suoraan niihin todellisiin ongelmiin, jotka muovaavat epävarmaa tulevaisuuttamme ja koko ihmiskunnan kohtaloa (Collet-Sabé & Ball, 2024, s. 447).

Tässä näkökulmassa koulutus – tapahtui se sitten luokkahuoneessa, työpaikalla tai verkossa – on paikka, jossa demokratiaa rakennetaan ja muokataan jatkuvasti uudelleen. Sitä ohjaavat tämän ajan todellisuudet: epävarmuus, keskinäinen riippuvuus ja ekologinen kriisi.

Keskeiset asiat:

AECED-hankeessamme osa partnereista pyrki toteuttamaan tätä "uutta elämisen kielioppia" luomalla pedagogisia olosuhteita, joissa osallistujat oppivat yhdessä, neuvottelevat eroavaisuuksista ja vastaavat yhdessä yhteisiin haasteisiin AELDin avulla. Tällaisten toimintatapojen avulla pyrimme tukemaan muutosta kohti tiedon demokraattisia muotoja, jotka perustuvat huolenpitoon, relationaalisuuteen ja keholliseen osallistumiseen

Organisaatiot muutoksen tiloina?

Kun tarkastelemme asiaa ”kieliopin” näkökulmasta, huomasimme osallistavissa toimintatutkimuksissamme, että instituutiot ja organisaatiot muodostavat AELDin todelliset toimintaympäristöt. Moniin tutkimuksiin vaikuttivat – ja niitä rajoittivat – muun muassa ennalta määrätyt tilat ja aikataulut, organisaatioiden hierarkiat, opetussuunnitelmien rajat, oppikirjakeskeisyys sekä luokkahuoneiden valmiit järjestelyt.

Vaikka kouluttajilla ei yleensä ole yhtä selvää toimeksiantoa muuttaa organisaatioita kuin esimerkiksi kehittäjillä, konsulteilla tai muutosjohtajilla, heidän pedagoginen työnsä voi silti synnyttää muutosta. Se voi vaikuttaa paitsi yksilöiden ja ryhmien oppimiseen myös koko organisaation tapaan toimia – ja tukea näin demokraattisempien käytäntöjen syntymistä. Yhteiskunta- ja organisaatiotutkimuksessa korostetaan usein, että muutos syntyy sosiaalisten käytäntöjen muutoksesta. Tässä mielessä AELD linkittyy, John Deweyn ajatusten mukaisesti, kokemukseen *kehkeytyvästä demokratiasta* – käytäntönä, joka elää arjen toiminnassa, yhteisöissä, organisaatioissa ja jopa politiikassa.

Tämä näkökulma yhdistää demokratian kokemisen ja siihen sitoutumisen kansalaisuutena. AELD tarjoaa tapoja luoda responsiivisia ja vuorovaikutteisia käytäntöjä, joissa osallistujat ja organisaatiot nähdään oppimiskumppaneina. Heitä kutsutaan laajentamaan ymmärrystään paitsi itsestään myös ympäröivästä maailmasta: haastamaan sosiaalisia epäoikeudenmukaisuuksia, ratkomaan konflikteja, rakentamaan keskinäistä ymmärrystä ja vahvistamaan sekä paikallisia että globaaleja yhteyksiä yhteisessä planetaarisessa tilanteessamme (Weber & Wieners 2023; Weber, Spahn & Heidelbergmann 2024).

Osallistavan toimintatutkimuksemme (Kemmis et al., 2014; MacDonald, 2012) perusteella näemme, että demokratiakasvatuksen haasteet tarjoavat samalla myös mahdollisuuden kehittää ratkaisuja ja tarkastella kokemuksia yhdessä. Demokratian syventäminen elettyinä, arjessa koettuna ilmiönä liittyy suoraan metodologisen viitekehyksemme (Spahn & Weber, tulossa) kolmeen tasoon. Näiden tasojen avulla tarkastelemme, miten AELD voi tukea muutosta koulutuksen toimintaympäristöissä:

- yksilöllinen ja yhteisöllinen oppiminen
- organisaatioiden oppiminen
- onto-epistemologinen uudistuminen

Tässä oppaassa keskitytään kaikkiin kolmeen tasoon:

- yksilöllinen ja yhteisöllinen oppiminen subjektiivisesti koettuna muutoksena
- organisaatioiden oppiminen prosessina, johon osallistuu hyvin erilaisia toimijoita, kuten kollegoita, konsultteja, yhteistyökumppaneita ja heidän yhteisiä käytäntöjään
- onto-epistemologiset muutokset kriittisenä tutkiskeluna siitä, miten tietomme ja tottumuksemme (uudelleen)tuottavat tapamme hahmottaa sosiaalisia tilanteita ja päinvastoin.

Tutkimuksemme perusteella ajattelemme, että meidän on syvennyttävä tarkemmin kulttuuriin syvälle juurtuneisiin asioihin ja säännönmukaisuuksiin sekä joka päivä kyseenalaistamalla noudattamiimme normeihin ja arvoihin – kaikilla kolmella tasolla. Tuomme esiin useita arvoja ja periaatteita, joiden pohjalle AECED-hanke perustui.

4. Demokraattiset arvot ja periaatteet aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

Demokraattiset arvot koulutuksessa

AELDissa demokraattiset arvot luovat pohjan eettiselle tavalle suhtautua oppimiseen. Ne kertovat, mikä on tärkeää ja mikä ohjaa demokraattista toimintaa – mutta eivät määrää, miten oppimisen pitäisi tarkalleen tapahtua.

Viitekehyksessä kuvattuja kolmea demokraattista arvoa (ks. *Demokratiasuhdetta rakentamassa: Demokratiakasvatuksen pedagoginen viitekehys*, s. 17–19) pidetään keskeisinä myös tässä oppaassa. Näitä arvoja voidaan toteuttaa aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisen ympäristöissä esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- **Vapautta** ei ymmärretä rajattomaksi valinnanvapaudeksi, vaan mahdollisuudeksi ilmaista itseään, olla osallistumatta, tutkia epävarmuutta ja toimia ilman pelkoa pakottamisesta tai tuomitsemisesta

Oppilaat, jotka osallistuivat tanssiesityksen kehittämiseen yhdessä osatutkimuksessamme, puhuivat ylistävästi syntyneestä yhteisöstä ja mahdollisuudesta ilmaista itseään. Kurssia muistellessaan eräs osallistuja korosti yhdessä oppimisen ilmapiirin merkitystä perustana halukkuudelle tarttua esteettisiin tehtäviin tai impulsseihin. ”Uskon, että niin voidaan luoda täysin erilainen näkökulma. Omassa tapauksessani olisin esimerkiksi valinnut toisenlaisen rationaalisen lähestymistavan (...). Olen yleisesti sitä mieltä, että fyysinen puoli voi herättää tai siis herättää ihmisissä enemmän asioita. Ja (...) Mielestäni avoimuus on myös suurempaa, jos asiaa lähestytään kehon kautta ja se sallitaan.”

[5] https://youtu.be/xb_061_ctrs?si=jOMqtGzaGnOOi0VA

AECED-osatutkimus 10: Saksa – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

- **Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus** ymmärretään siten, että tunnustetaan osallistujien samanarvoisuus ja kiinnitetään huomiota erilaisuuteen, vallan epäsymmetriaan, mahdollisuuksiin osallistua ja niihin epätasaisiin olosuhteisiin, joissa aikuiset osallistuvat oppimiseen

Tutkija-ohjaaja huomasi eräässä osatutkimuksessa, johon osallistui korkeakoulun opettajia, että ryhmissä pitäisi kiinnittää paljon huomiota näkymättömiin normeihin ja siihen, mitä entistä demokraattisempien osallistumismuotojen luominen tarkoittaa. Tutkija-ohjaaja pohti seuraavasti: Työpajapäivän ohjaamisen jälkeen jäin miettimään, miten ryhmä tekee hiljaisen päätöksen siitä, kuinka paljon puhetta hyväksymme ja kuinka pitkälle aiheesta voidaan poiketa. Päätös näyttää syntyvän kehollisten eleiden ja asentojen kautta, mikä herättää affektiivisia vastakaikuja ja omalla kohdallani painetta hallita tilannetta. Tämä herättää minussa kysymyksen: Annoimmeko todella tilaa erilaisille osallistumistavoille?

AECED-osatutkimus 6: Suomi – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

- **Responsiivisuus** ymmärretään tarkkaavaisuutena muita, toimintaympäristöä ja oppimisprosessissa esiin tulevia asioita kohtaan, eikä niinkään kiinnittymisenä kiinteisiin suunnitelmiin tai ennalta määrättyihin tuloksiin.

Eräissä varhaisessa verkkotapaamisessa ammatillisen asteen opettajia pyydettiin palaamaan kuviin, jotka he olivat aiemmin valinneet kuvaamaan omia oppimisympäristöjään. Tällä kertaa heitä pyydettiin katsomaan kuvia hitaammin ja kiinnittämään huomiota asioihin, jotka yleensä jäävät arjessa huomaamatta. Kun opettajat alkoivat kertoa havainnoistaan, pienet yksityiskohdat nousivat esiin: oppilaan käsi penkillä, hieman vinossa oleva tuoli, korkean ikkunan pehmeä valo.

Nämä yksityiskohdat avasivat yllättäen uudenlaisen keskustelun. Sen sijaan että ryhmä olisi jatkanut ongelmien analysointia, se siirtyi yhteiseen pohdintaan arjen tilanteiden hienovaraisista tunteista ja suhteista – niistä affektiivisista ja relationaalisista prosesseista, jotka usein jäävät piiloon.

Tällainen lempeä huomion uudelleenkohdistaminen – hyväksyvä ja avoin katse – auttoi opettajia näkemään omat toimintaympäristönsä uudessa valossa. Se paljasti vuorovaikutuksen kaavoja ja organisaation jännitteitä, jotka tavallisesti pysyvät näkymättömissä.

Kun huomio jaettiin näin uudella tavalla, esteettiset ja keholliset menetelmät muuttuivat välineiksi, joiden avulla voidaan kehittää herkempää ja demokraattisempaa tietoisuutta.

AECED-osatutkimukset 16 ja 17: Portugali – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Aikuiskoulutuksen ja ammatillisen osaamisen kehittämisen ympäristöissä nämä arvot näkyvät usein arjen käytännöissä, vaikka niistä ei puhuttaisi ääneen. Ne tulevat esiin esimerkiksi siinä, kenen mielipiteitä kuunnellaan eniten, miten asiantuntijuus tunnustetaan, miten aikaa jaetaan ja miten erimielisyyksiin tai haavoittuvuuksiin suhtaudutaan.

AELD tekee nämä arvoulottuvuudet konkreettisiksi ja koettaviksi. Se kutsuu osallistujia huomaamaan, miltä vapaus, oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja responsiivisuus tuntuvat – ja miten ne toteutuvat käytännön oppimistilanteissa.

Pohdittavaksi

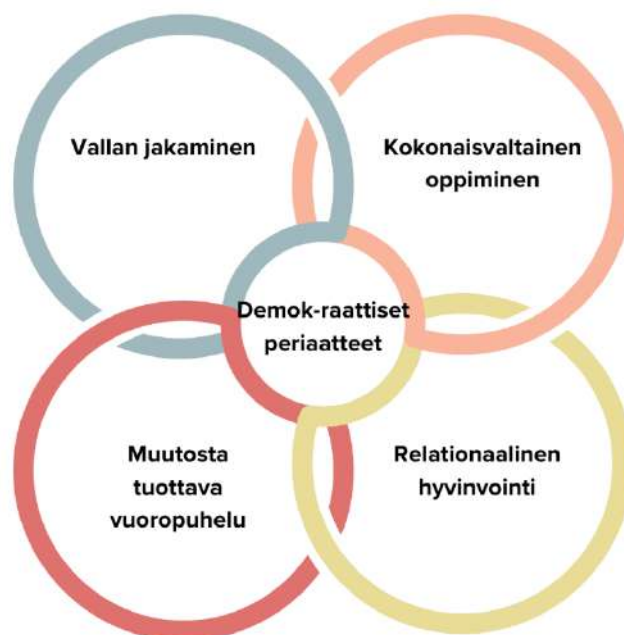
Miten huomioit tällaiset demokraattiset arvot päivittäisessä toiminnassasi?

Miten AELD voisi tukea tällaisten arvojen kokemista ja tuntemista?

Demokraattiset periaatteet aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

Edellä mainitut arvot ovat eettisiä sitoumuksia, kun taas demokraattiset periaatteet kuvaavat sitä, miten demokratian kehkeytymistä harjoitetaan oppimisessa. AELD-viitekehyksessämme olemme ankkuroituneet neljään periaatteeseen, jotka ovat ohjanneet pedagogista päätöksentekoamme eri toimintaympäristöissä. Nämä ovat esitetty alla olevassa kaaviossa.

Vallan jakaminen

Aikuiskoulutuksessa valta on aina läsnä. Sitä muovaavat esimerkiksi roolit, asiantuntemus, institutionaaliset asemat ja ohjaajan vastuut. AELD-ympäristöissä on erityisen tärkeää huomata myös epäviralliset sosiaaliset ja ryhmädynamiikat, jotka luovat omat norminsa ja viestivät, millainen osallistuminen on "sallittua" ja millainen ei. Ohjaajina meidän on harjoitettava itsereflektiota ja oltava tietoisia omasta vallastamme – siitä, miten vaikutamme tilanteisiin, millaisia mielipiteitä ilmaisemme ja millaisia päätöksiä teemme. Saatamme haluta kutsua osallistujia mukaan muokkaamaan kysymyksiä, prosesseja tai oppimisen tahtia, mutta samalla meidän on pidettävä kiinni selkeistä eettisistä rajoista ja ohjaajan vastuista.

Valtaa voi jakaa esimerkiksi:

- tarjoamalla toimintoja, joissa vastuu jaetaan oppijoiden kesken (myös kouluttajat lasketaan oppijoiksi)
- luomalla mahdollisuuksia tehdä aloitteita ja johtaa tai olla mukana johtamassa opiskeluun tai yhteisölliseen toimintaan liittyviä prosesseja
- rakentamalla kulttuuria, jossa kaikki – oppijat ja kouluttajat – kokevat olevansa arvostettuja, arvostavat toisiaan ja tunnistavat oman panoksensa yhteiseen oppimiseen ja työskentelyyn
- rakentamalla kulttuuria, jossa jokaisella on ääni ja jossa toisten ääntä vahvistetaan, jotta päätöksenteko voi olla sosiaalisesti oikeudenmukaista
- tasapainottamalla yksilön autonomian ja ryhmässä toimimisen välillä siten, että itsenäinen fyysinen, emotionaalinen ja tiedollinen työskentely vuorottelee yhteisten, luovien ja yhteistyöhön perustuvien projektien kanssa

Muutosta tuottava vuoropuhelu

Etenkin AELDissa meitä ohjaajina kannustetaan tukemaan pikemminkin vuoropuhelua kuin keskustelua tai väittelyä. Tässä mielessä tuemme avointa kuuntelemista, tunnetilan ja kehollisuuden huomioimista sekä näkökulmien muuttumisen sallimista kohtaamisen kautta. Aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa vuoropuhelun muuttaminen voi aiheuttaa jännitteitä, erimielisyyksiä tai epä mukavuutta. Tällaisiin hetkiin suhtaudutaan pikemmin mahdollisuutena demokratian oppimiseen kuin nopeasti ratkaistavana ongelmana.

Muutosta tuottava vuoropuhelu voi sisältää:

- kulttuurin luomista, joka rohkaisee pohtimaan uudelleen omia uskomuksia, tunteita ja kehollisia kokemuksia
- avoimen ja vapaan viestinnän edistämistä niin, että ajankohtaisia asioita ja näkökulmia voidaan jakaa ilman pelkoa arvostelusta
- kulttuurin rakentamista, jossa erilaisia näkökulmia kuunnellaan, niistä keskustellaan ja pyritään keskinäiseen ymmärrykseen ja kunnioitukseen
- ilmapiirin luomista, jossa ollaan valmiita kuulemaan toisten viesti ja olemaan avoimia monille näkökulmille

Kokonaisvaltainen oppiminen

Koko ihmisen huomioiminen tarkoittaa sitä, että oppimisessa otetaan mukaan ammatillinen identiteetti, tunteet, keholliset reaktiot ja henkilökohtaiset taustat – kaikki ne tekijät, jotka ovat aina läsnä oppimistilanteissa. Kokonaisvaltaisella oppimisella voimme syventää ymmärrystä niin yksilöiden, ryhmien kuin organisaatioidenkin historiasta ja mahdollisista tulevaisuuksista.

Voimme myös tarkastella yhteisiä mielikuvia ja niille vaihtoehtoisia tapoja hahmottaa maailmaa. Lisäksi voimme tukea merkitysten rakentumista hyödyntämällä monenlaisia ilmaisun muotoja – visuaalisia, kertovia, kehollisia ja tilallisia – yhdessä reflektion ja käsitteellistämisen kanssa.

Kokonaisvaltainen oppiminen voi tapahtua:

- osallistamalla oppijoita kokemuksellisiin oppimisen tapoihin, joissa he oppivat tekemällä, luomalla ja ratkomalla ongelmia sekä kehittävät kriittistä ajattelua käytännön kokemusten ja reflektion kautta – näin he pystyvät yhdistämään oppimansa tiedon todellisiin tilanteisiin
- aktivoimalla oppijoissa paitsi kognitiivisia myös emotionaalisia, esteettisiä, henkisiä ja kehollisia voimavaroja, mikä tukee kokonaisvaltaisempaa ja vaikuttavampaa oppimista sekä auttaa heitä muodostamaan toimivampia ihmissuhteita, vahvistaa itsevarmuutta ja lisää vastuullisuutta omista teoista
- hyödyntämällä monipuolisia sisältöjä sekä esteettisiä ja kehollisia oppimismenetelmiä, kuten kollaasien tekemistä, draamaa, valokuvausta, piirtämistä ja muita vastaavia työskentelytapoja

Relationaalinen hyvinvointi

Erityisesti aikuiskoulutuksen, ammatillisen osaamisen kehittämisen ja organisaatioiden oppimisen toimintaympäristöissä relationaalinen hyvinvointi laiminlyödään usein. Kun suuntaamme huomion aisteihimme, avaamme tilaa tunteillemme ja ihmissuhteidemme laadulle. Demokratiakasvatus on mahdollista luomalla turvallisia tiloja ja rohkaisemalla haavoittuvuuteen, vaikka se tuntuisi riskialttiilta. Huomion suuntaaminen luottamukseen, välittämiseen, tahtiin ja suostumukseen on erityisen tärkeää ohjauksessa. Relationaalinen hyvinvointi ei ole valmisteluvaihe, vaan olennainen osa ohjausta. On tärkeää olla tietoinen siitä, miten oppimisemme tapahtuu.

Relationaalinen hyvinvointi voi sisältää esimerkiksi:

- oppimisympäristöjen rakentamista, jotka vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja keskinäistä hyväksyntää
- tapahtumien järjestämistä, jotka tukevat yhteyden kokemista paikallisiin yhteisöihin, luontoon ja ympäröivään maailmaan
- erilaisten projektien toteuttamista siten, että oppijat ja muut tilanteeseen sopivat toimijat (kuten hallinnon edustajat, koulutusjohtajat, yhteisöt, perheet tai poliittiset päätöksentekijät) osallistuvat aktiivisesti – näin vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia
- tilan ja toimintojen tarjoamista, joissa oppijoita kannustetaan ajattelemaan itsenäisesti ja tekemään omia arvioitaan, vaikka ne poikkeaisivatkin muiden näkemyksistä

Seuraava esimerkki osoittaa, miten AELD voi kehittää empatiaa.

Toisen asteen opettajia pyydettiin kolmen hengen ryhmissä esittämään lyhyt draamaesitys. Ensimmäisellä kierroksella he käyttivät sanoja, jotka sopivat annettuun tehtävään ja asiayhteyteen. Toisella kierroksella he vaihtoivat rooleja, ja tällä kertaa he lisäsivät esitykseen tunteita. Kolmannella kierroksella he vaihtoivat rooleja jälleen kerran, ja nyt he sisällyttivät esitykseensä myös kehollisuuden. Harjoitusta pohtiessaan eräs opettaja korosti sen merkitystä empatian kannalta – harjoitus auttoi näkemään ja tuntemaan eri näkökulmista. Harjoituksen jälkeen käydyissä keskusteluissa opettajat pohtivat, miten tärkeää empatian ulottuvuus oli ja miten keholliset toiminnot voivat lyhentää sosiaalista etäisyyttä, edistää demokraattisempia suhteita ja jopa haastaa perinteisiä rooleja.

AECED-osatutkimus 12: Latvia – Toisen asteen koulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Arvot ja periaatteet käytännössä

Demokraattiset arvot ja periaatteet eivät välttämättä toteudu täydellisesti APOL-ympäristöissäsi. Useimmiten niistä joudutaan neuvottelemaan hetki hetkeltä, koska aikaa, organisaatiokulttuuria ja osallistujien odotuksia koskevat rajat vaikuttavat siihen, mitä on mahdollista tehdä.

Emme myöskään odota, että AELD poistaisi jännitteet automaattisesti. Sen sijaan jännitteiden yhteinen, reflektiivinen käsittely voi tarjota kaikille osallistujille tilaisuuden kokea demokratiaa elettyinä ja vuorovaikutussuhteissa syntyvänä prosessina.

Seuraavat viisi osiota perustuvat tähän mennessä luodulle ymmärrykselle. Niissä tutkitaan, miten demokratiataju ja responsiivinen pedagogiikka tukevat mainittujen arvojen ja periaatteiden eettistä ja käytännön toteutusta aikuiskoulutuksen ja ammatillisen osaamisen kehittämisen konteksteissa.

Demokratiataju ja demokratian toteuttaminen aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

Demokratiatajulla viitataan koettuun, keholliseen ja relationaaliseen kykyyn sitoutua toisiin ihmisiin tavoilla, jotka tukevat demokraattista elämää. AECED-viitekehyksessä ja AECED-artikkelissa ([lue asiakirja napsauttamalla tätä](#)) emme kuvaa sitä osaamiseksi, jota pitäisi hallita, vaan suhtautumistavaksi, joka kehittyy ajan myötä kokemuksen, pohdinnan ja vuorovaikutuksen kautta.

Kun haluat vahvistaa demokratiatajua ja toteuttaa kulttuurista demokratiaa, on tärkeää olla tietoinen seuraavista asioista:

- siitä, miten sinä – ja muut – koette vallan, ja miten sinä ja muut käytätte valtaa vuorovaikutuksessa ohjauksen ja oppimisen aikana
- siitä, miten oma kehosi ja oppimiskumppaniesi kehot reagoivat tilanteisiin, joissa tapahtuu mukaan ottamista, ulossulkemista, tunnistamista, hiljaisuutta tai hiljentämistä
- siitä, miten omat tunteesi – ja muiden tunteet, kuten epämukavuus, epäröinti, uteliaisuus tai vastustus, kertovat demokraattisista jännitteistä
- siitä, miten suhteet oppimiskumppaneiden välillä joko mahdollistavat tai rajoittavat osallistumista ja jokaisen äänen esiin tuomista

Kannustamme sinua pohtimaan oppimisprosesseja myös epävarmuuden, epätietoisuuden, haavoittuvuuden ja affektiivisuuden kautta ja suunnasta. Tältä pohjalta AELDia voi soveltaa käytännössä monin eri tavoin arvostaen moninaisuutta ja erilaisia oppimiskulttuureja.

Opitusta avuttomuudesta irrottautuminen ja yhteisöllisen johtajuuden toteuttaminen

Kun kokeilimme yhteistämisen kaavakieltä (PLC) ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa, käytimme **“Gordionin solmu” -harjoitusta** [6]. Harjoitus alkoi niin, että kaikki suljimme silmäme ja ojensimme kätemme tarttuen kahteen toiseen käteen. Näin muodostimme käsistämme ja kehoistamme tiiviin ihmissolmun, joka piti yhdessä selvittää liikkumalla, kiipeämällä ja välillä ryömimälläkin, kunnes lopulta päädyimme jälleen riviin ja siitä takaisin ympyrään. Harjoituksen jälkeen opiskelijat pohtivat, miten he olivat toimineet tai johtaneet tilanteessa. Sen jälkeen heitä pyydettiin valitsemaan yhteistämisen kaavakielen kortti, joka kuvasi heidän omaa sitoutumistaan harjoituksen aikana. Mielenkiintoista oli, että osallistujat huomasivat, ettei harjoitus toiminut, jos joku jäi vain odottamaan sivusta, antoi toisten hoitaa tilanteen tai “luovutti vallan” muille – vaikka juuri tällainen passiivisuus on meille usein tutuinta ja helpointa. He alkoivat pohtia, pitäisikö vastuun olla vain “virallisilla johtajilla”, eli henkilöillä, joilla on annettu rooli (tässä tapauksessa solmun purkamisen suunnittelu), vai voisiko johtajuus olla jaettava ja syntyä tilanteessa yhteisesti. Monille maisteriopiskelijoillemme tämä oli hetki, joka todella muutti heidän tapansa ymmärtää oppimista ja voimaantumista.

[6] Kerrotaan, että Fryygian kuningas Gordios sitoi monimutkaisen solmun, jota monet yrittivät avata, mutta epäonnistuivat siinä. Aleksanteri Suuri avasi lopulta yhteen solmitut säikeet yhdellä miekkansa iskulla.

Yksimielisyyteen tai harmoniaan pyrkimisen sijasta demokratiataju ja demokratian toteuttaminen tukevat kykyä sietää erilaisuutta, kuunnella eri näkökantoja ja tunnustaa toisten samanarvoisuus myös erimielisyyden hetkellä. Tähän kuuluu tietoisuus omista oletuksista, etuoikeuksista ja rajoista sekä ehdoista, joilla muut voivat osallistua.

AECED-hankkeessa tekemämme tutkimus ja edellä kuvattu tilanne osoittavat, että demokraattinen tietoisuus voi kehittyä vähitellen ja epälineaarisesti. Hämmennyksen tai vastarinnan hetkissä osallistujat kokivat usein myös oivalluksia oppijoina. Emme näe tällaisia kokemuksia oppimisen esteinä, vaan olennaisina vaiheina demokratian kehkeytymisessä. Siksi kokeilujen jälkeinen yhteinen pohdinta – erityisesti silloin, kun käytetään tällaisia menetelmiä – on ratkaisevan tärkeää.

Yhdessä ammatillisiin oppimisympäristöihin keskittyneessä osatutkimuksessa kouluttajat kuvasivat kehittäneensä vahvempaa demokratiatajua, erityisesti oppijoiden äänen ja kokemusten tunnistamisessa. Samalla he huomasivat jännitteitä demokraattisten tavoitteiden ja jäykkien institutionaalisten rakenteiden välillä. Opas auttoi kouluttajia näkemään pienimuotoiset ja tilanteeseen sidotut osallistumisen tavat – kuten yhteisen päätöksenteon oppimistehtävissä – merkityksellisinä, sen sijaan että olisi tukeuduttu idealisoiuihin tai abstrakteihin käsityksiin institutionaalisesta demokratiasta.

AECED-osatutkimukset 16 ja 17: Portugali – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Demokraattisten käytäntöjen kehittämisessä ei ole kyse tiettyjen poliittisten näkemysten omaksumisesta. Sen sijaan me ohjaajina tuemme omien ja muiden eettisten ja relationaalisten kyvykkyyksien kehittymistä. Eletyn demokratian näkökulmasta muutamme sitä, miten ja kuinka nopeasti arvioimme (muita), miten teemme yhteistyötä ja miten opimme erilaisissa toimintaympäristöissä.[7]

Responsiiviset pedagogiset menetelmät aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

Ymmärrämme responsiivisen pedagogiikan AELDin näkökulmasta, ei ensisijaisesti joukkona tekniikoita, vaan pedagogisena asenteena eli siinä, miten kasvattaja huomaa, reagoi ja arvioi ohjaus- ja oppimistilanteissa (ks. Demokratiasuhdetta rakentamassa: Demokratiakasvatuksen pedagoginen viitekehys, s. 21–22). Aikuiskoulutuksessa responsiivisuus on erityisen tärkeää, sillä oppimisympäristöjä muokkaavat erilaiset kokemukset, asemat ja valta. Osallistujien tausta oppimiskumppaneina vaihtelee luottamuksen, auktoriteetin, kulttuuri- ja perhehistorian, organisaatioympäristöjen sekä esteettisten ja kehollisten käytäntöjen tuntemuksen suhteen, ja osallistujilla voi olla erilaiset valmiudet ottaa riskejä ja tutkia esteettistä ja kehollista oppimista. Responsiivisen pedagogiikan avulla tällaisia eroja voi ottaa huomioon liittämättä oppimiskumppaneihin ennalta määrättyjä kategorioita tai odotuksia.

[7] Demokratiataju liittyy läheisesti hyväksyvään katseeseen (katso Demokratiasuhdetta rakentamassa: Demokratiakasvatuksen pedagoginen viitekehys, s. 23–24)

Responsiivisen pedagogiikan näkökulmasta näemme AELDn tarkoittavan:

- virittäytymistä siihen, mitä ryhmässä on kulloinkin nousemassa esiin – mukaan lukien affektiiviset ja keholliset signaalit
- tilanteeseen sidottua harkintaa: tahdin ja työskentelytapojen säätämistä sekä osallistujien kutsumista mukaan tilanteen ja kontekstin vaatimalla tavalla
- eettistä ja vastuullista toimimista siinä, miten osallistujista huolehditaan, miten suostumusta käsitellään ja miten rajat huomioidaan
- reflektiivisyyttä ja tietoisuutta omasta vallasta, oletuksista ja asemasta

Sen sijaan, että seuraisit ennalta laadittua suunnitelmaa, responsiivinen asenne vahvistaa vastavuoroisuutta. Ohjaajana voit tilanteen mukaan vaihdella rooliasi: välillä johdat, välillä pidät tilaa, toisinaan astut taakse ja annat muiden viedä, tai muotoilet toiminnan uudelleen. Kussakin hetkessä voi valita sen tavan, mikä parhaiten tukee demokraattista asennetta ja tapaa harjoittaa demokratiaa käytännössä.

Pohdittavaksi

Pohdi tavanomaisia tapojasi sekä ajatteluasi ja toimintaasi ohjaavia malleja: nautitko epävarmoista tilanteista tai viihdytkö niissä?

Onko sinulla tapana vastata nopeasti osallistujien ja oppimiskumppaneidesi kokemuksiin ja tarpeisiin?

Seuraava esimerkki osoittaa, että on tärkeää reagoida erilaisiin toimintaympäristöihin ja olla tekemättä oletuksia harjoitusten toistettavuudesta. Vaikka käytettäisiin samoja esteettisiä ja kehollisia toimintatapoja, oppimiskokemukset ovat harvoin samanlaisia.

Yhdessä osatutkimuksistamme keskityimme kehittämään korkeakouluopettajien kykyä ohjata demokratian kehkeytymistä. Tämä on harvoin suoraviivainen prosessi; esteettisten ja kehollisten menetelmien käyttöön erilaisten mielipiteiden ilmaisemisen ja pohdinnan edistämiseksi ei voida suhtautua yksinkertaisena syy-seuraussuhteen harjoituksena. Tämä kävi selväksi, kun eräs opettaja teki kaksi opetuskokeilua, joissa oli sama sisältö ja käytössä samat keholliset ohjausmenetelmät, mutta tulokset olivat hyvin erilaisia ryhmien erojen vuoksi.

AECED-osatutkimus 6: Suomi – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Kaikki oppimisryhmät vastaavat eri tavalla esteettisiin ja kehollisiin menetelmiin, ja on tärkeää tarkkailla prosessin etenemistä, kuunnella tarpeita, tarkkailla ilmapiiriä ja mukauttaa ohjausta.

AELD-toimintatavassa responsiivinen pedagogiikka on tiiviisti yhteydessä hyväksyvän katseen harjoittamiseen. Liian usein tuomitsemme hätiköidysti tai otamme kantaa kuuntelematta eri näkökulmia täysin. Responsiivisuus edellyttää, että säilytämme avoimen mielen. Erityisesti keholliset toimintatavat sisältävät riskinottoa ja luottamusta – toisten nähtävälle asettumista ja mahdollisen tuomitsemisen kohtaamista. Hyväksyvän katseen kehittäminen on olennaisen tärkeää luottamuksen ilmapiirin luomiseksi. Erilaisuus on tunnustettava oikeutetuksi käytännöksi – erityisesti silloin, kun liikutaan yhteisessä tilassa. Samaan aikaan arvostelukyvyn säilyttäminen on ratkaisevan tärkeää. Tämä ei tarkoita kaiken kritiikitöntä hyväksymistä, eikä se tarkoita vallan epätasapainon tai yksittäisten ihmisten ylivallan sallimista. Kyse on pikemmin jokaisen ihmisen arvokkuuden ja arvon tunnustamisesta ja samalla eettisten ja relationaalisten rajojen huomioimisesta.

Pohdittavaksi

Miten kunnioitat erilaisuutta toiminnassasi?

Mitä teet saadaksesi kaikki tuntemaan itsensä osallisiksi?

Responsiivisen pedagogiikan toimintatavassa hyväksymme myös sen, että kaikki hetket eivät ole sopivia kehollisen kokemuksen tai esteettiseen ilmaisuun tutkimiseen. Monissa aikuiskasvatuksen toimintaympäristöissä responsiivinen ohjaus voi tarkoittaa hidastamista, vaihtoehtoisten osallistumismuotojen tarjoamista tai sitä, että käytäntöä ei jatketa, kun ehtoina olevat luottamus, suostumus tai turvallisuus eivät ole kunnossa. Tällaisten päätösten tekeminen on myös demokraattinen käytäntö.

AECED-tutkimuksemme osoitti, että ohjaajilla on merkittävä rooli demokratian oppimisen tukemisessa aikuiskoulutuksen, ammatillisen osaamisen kehittämisen ja organisaatioiden oppimisen toimintaympäristöissä. Rooli ei tarkoita kontrollointia tai neutraaliutta, vaan oppimisen tilan ylläpitämistä ja edellytysten luomista muiden osallistumiselle, pohdinnalle ja vuoropuhelulle. Ohjaajan tulee aina kiinnittää huomiota valtasuhteisiin ja haavoittuvuuteen.

Roolien ja vastuiden tasapainottaminen AELDissa aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

AELDissa ymmärrämme roolit pikemminkin suhteellisina ja dynaamisina kuin kiinteinä asemina. Vaikka vastuualueet voivat ajan myötä muuttua, ne eivät kuitenkaan poistu. Erilaisten roolien huomiointi auttaa ylläpitämään eettisiä, demokraattisia ja mielekkäitä oppimistiloja.

Kouluttajat, fasilitaattorit ja oppimisen suunnittelijat

Jos ohjaat tai fasilitoit demokratiaa edistävää esteettistä ja kehollista oppimista aikuisoppijoiden kanssa, sinulla on erityisiä vastuualueita. Sinun roolisi ei ole ohjata oppimista kohti ennalta määriteltyjä tuloksia tai vetäytyä prosessista puolueettomuuden nimissä. Demokratian kehkeytymisen ohjaajana sinun on huolehdittava oppimisympäristöstä eettisesti ja tarkkaavaisesti.

Edellä esitetyn perusteella keskeisiin tehtäviisi voivat lukeutua seuraavat:

- olosuhteiden luominen relationaaliselle hyvinvoinnille, luottamukselle ja huolenpidolle
- eettisten päätösten tekeminen ryhmän tahdista, suostumuksesta ja rajoista, huomioiden rooleihin, asiantuntemukseen ja institutionaalisiin asemiin liittyvät valtasuhteet
- osallistumiseen kannustaminen ilman pakkoa
- pohdinnan ja vuoropuhelun tukeminen, jotta esteettinen tai kehollinen kokemus on mahdollista yhdistää demokraattiseen merkitykseen

AELD-ohjaajana olet vastuussa oppimisprosessista myös silloin, kun valta jaetaan. Vallan jakaminen edellyttää neuvotteluja, ei vastuusta luopumista. Tähän voi kuulua rajoitusten nimeäminen, päätöksentekoprosessien selventäminen ja puuttuminen tilanteisiin, joissa dynamiikka heikentää ihmisarvoa, osallisuutta tai turvallisuutta.

Korkeakouluopettajien kanssa käydyissä keskusteluissa korostettiin, että demokratia ei voi tarkoittaa sitä, että kaikkien asema toiminnassa on sama. Opettajalla (johtajalla) on edelleen vastuu oppimistilanteesta, vaikka hän voi pyrkiä vähentämään hierarkioita ja tukemaan vallan jakamista. Ryhmän osallistavien käytäntöjen luominen on jatkuvaa tasapainoilua, jossa pidetään huolta erilaisuudesta ja kannetaan vastuu osallistumisen mahdollistamisesta.

AECED-osatutkimus 6: Suomi – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Osallistujat ja yhdessä oppiminen

Demokratiaa edistävään aikuiskoulutukseen osallistuvilla on monenlaisia kokemuksia, motiiveja ja valmiuksia. AELDissa osallistujia kannustetaan oppimaan yhdessä ja osallistumaan yhteiseen merkityksen luomiseen säilyttämällä samalla toimijuus oman osallistumisen tason ja muodon suhteen.

Osallistujien tehtäviin voi sisältyä:

- kunnioittava suhtautuminen toisiin ihmisiin, erilaisuuden ja samanarvoisuuden tunnustaminen
- omien rajojen huomioiminen ja tarpeiden tai rajojen ilmaiseminen
- avoin suhtautuminen reflektioon, epävarmuuteen ja kokemuksista oppimiseen
- relationaaliseen ilmapiiriin vaikuttaminen ryhmässä

Osallistuminen kehollisiin ja esteettisiin harjoituksiin on aina vapaaehtoista. Valinta olla osallistumatta, tarkkailla tai toimia vaihtoehtoisilla tavoilla tunnustetaan oikeutetuksi toimijuuden muodoksi.

Tässä esimerkissä osallistavan toimintatutkimuksen prosessi merkitsi sitä, että opettaja-osallistajat siirtyivät vastaanottajista kanssatutkijoiksi, jotka muovasivat oppimistoimintoja. Roolien uudelleenjako edisti vastuun jakamista ja lisäsi demokraattisten käytäntöjen omistajuutta. Osallistujat korostivat, että oppaassa on tärkeää antaa selviä ohjeita ohjaustehtävistä ja ohjaajan eettisestä vastuusta, jotta sitoutumista voidaan ylläpitää vaativissa ammatillisen osaamisen kehittämisen toimintaympäristöissä.

AECED-osatutkimukset 16 ja 17: Portugali – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Jaetut ja neuvotellut vastualueet

Osa demokratiaa edistävään oppimiseen liittyvistä vastuista on yhteisöllisiä. Näihin voivat sisältyä seuraavat:

- sovitaan yhdessä työskentelytavoista
- kiinnitetään huomiota siihen, miten aika, mielipiteiden ilmaiseminen ja huomio jakautuvat
- pohditaan yhdessä, mikä tukee tai rajoittaa demokraattista oppimista.

Tällaisia vastuita tarkastellaan usein uudelleen ajan mittaan, kun luottamus kasvaa ja toimintaympäristöt muuttuvat. Niistä erikseen neuvottelemisen voi itsessään olla demokraattisen oppimisen hetki. Osallistujat saavuttavat oppimistovereina yhteisymmärryksen siitä, mitä tutkitaan tai tehdään ja miten.

Instituutioiden ja organisaatioiden vastuu – oppimiskäytäntöjen uudistamiseen perustuva organisaation oppimispotentiali

Oppimiskäytäntöihin keskittymiseen sisältyy organisaation uudistaminen ja muuttaminen. Organisaatioiden ja instituutioiden tarkasteleminen alhaalta ja sisältä käsin tarkoittaa oppimisolosuhteiden muokkaamista – ei ainoastaan aikuiskoulutuksen ja ammatillisen osaamisen kehittämisen kannalta, vaan myös organisaation oppimisen kannalta.

Tähän tasoon liittyviä vastuita voivat olla esimerkiksi:

- sen varmistaminen, että oppimisessa on oikeasti aikaa ja tilaa pysähtyä, pohtia ja olla vuorovaikutuksessa
- sen tunnistaminen, että fasilitointi ja toisten tukeminen ovat tärkeitä ja arvokkaita osia ammatillista työtä
- sen välttäminen, että AELDiä käytettäisiin vain suoritusten tai sääntöjen noudattamisen mittarina, sen sijaan että se olisi aitoa oppimista tukeva tapa toimia

Demokratiakasvatus tarvitsee tuekseen toimivia ja kannustavia institutionaalisia rakenteita. Vaikka oppimistilanteet olisivat vain löyhästi sidoksissa organisaatioihin ja instituutioihin, huomasimme tutkimusesimerkeissämme, että ympäröivällä kontekstilla – kuten ajankäytöllä, tiloilla ja opiskelijoiden tai työntekijöiden totutuilla ajattelumalleilla – on suuri vaikutus.

AELD-menetelmillä on aina omat rajansa. Ne voivat tuntua “aurinkoisilta saarekkeilta” muuten muuttumattoman arjen keskellä: jos laajemmat rakenteet eivät muutu, menetelmät eivät yksin pysty vaikuttamaan siihen “piilo-opetussuunnitelmaan”, joka elää esimerkiksi koulujen, yliopistojen tai työpaikkojen käytännöissä ja säännöissä. Vaikka sinä ohjaajana ja osallistujat oppimistovereina työskentelisitte luovasti, joustavasti ja ennakkoluulottomasti, tarvitaan silti pidempikestoista työtä, joka puuttuu itse organisaatioiden demokratiaan ja niihin usein hierarkkisiin käytäntöihin, jotka muokkaavat sitä, miten elämme ja työskentelemme.

Analysoimme osatutkimuksemme tulokset uudelleen muutosta tuottavan johtamisen näkökulmasta ja loimme viisi ”lupaavaa mallia”, jotka edistävät demokraattisia johtamiskäytäntöjä. [8] Ne voidaan ymmärtää linssinä, jonka kautta voimme havainnoida, analysoida tai pohtia johtamiskäytäntöjä ryhmissä.

Seuraavassa esittelemme nämä mallit:

- ”Haavoittuvuuden ohjaaminen esteettisten ja kehollisten käytäntöjen avulla” relationaalisen muutoksen kriittisenä edellytyksenä. Malli korostaa, että haavoittuvuus on keskeinen ominaisuus, joka on otettava huomioon muutosta tuottavassa johtamisessa. Haavoittuvuuden huomioon ottaminen luo edellytyksiä entistä demokraattisemmille kohtaamisille ja käytännöille, sillä se edistää luottamusta, lisää avoimuutta ja auttaa kuuntelemaan tilannesidonnaisia ilmauksia.
- ”Kehollisen responsiivisuuden kehittäminen” tuo esiin huomion ja tarkkaavaisuuden muutoksen. Kun tarkkailimme kehon reaktioita ja tuntemuksia, havaitsimme, että ne kertovat jotakin organisaation taustalla olevista malleista, tunnetiloista ja suhteista. Tällaista havainnointia voidaan syventää kehittämällä ”hyväksyvää katsetta”.
- ”Yhteisöllisten esteettisten käytäntöjen kehittäminen” keinona määrittää organisaatiokulttuuri uudelleen. Malli kutsuu yhteisölliseen kokeiluun, keskusteluun ja AELDin toteuttamiseen yhteistyössä, mitä kautta voi syntyä uusia vuorovaikutustapoja ja käytäntöyhteisöjä.
- ”Toiseus kekseliäänä tietämättömyytenä” on malli, joka suhtautuu kriittisesti usein vaadittuun tietävään subjettiin. Kun eroavaisuuksiin ja tilannesidonnaisiin ilmaisuihin kiinnitetään huomiota, uusia oivalluksia voi syntyä. Toiseus tarkoittaa prosesseja, joissa epävarmuus ja uutuus hyväksytään ja toivotetaan tervetulleeksi, vaikka ne haastaisivat aikaisemman tiedon tai olemassa olevat asenteet.
- ”Huolenpidon eettisyys” viittaa eettiseen asenteeseen, joka perustuu toisten tekemisen, tuntemisen ja toimimisen tapojen keholliseen kuuntelemiseen sekä tilan varaamiseen erilaisuutta ja moninaisuutta varten. Mallissa käsitellään sitä, miten suhtaudumme toisiin ihmisiin.

[8] Mallit kehitettiin Journal of Awareness Based System Change -julkaisuun lähetettyä artikkelia varten: ”Lifting the Roof” with Democracy-as-Becoming. The potential of aesthetic and embodied learning for innovating Governance in Educational Institutions. A Pattern Approach”, jonka ovat kirjoittaneet Lea Spahn, Susanne Weber, Pauliina Jääskeläinen, Karen Mpamhanga, Cláudia Neves ja Karine Oganisjana.

Roolien ja vastualueiden ymmärtäminen tällä tavoin tukee eettistä selkeyttä määrittämättä kiinteitä identiteettejä tai tuloksia. Seuraavissa osioissa tarkastelemme edellytyksiä, jotka mahdollistavat AELD-käytännön aikuiskoulutuksessa.

AELD-käytäntöjen soveltamisen edellytykset aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

AELD-käytäntöjen soveltaminen aikuiskoulutuksen, ammatillisen osaamisen kehittämisen ja organisaatioiden oppimisen toimintaympäristöissä edellyttää erityisiä olosuhteita, ei niinkään tiettyjä ympäristöjä tai resursseja. Nämä ehdot ovat relationaalisia, eettisiä ja kontekstuaalisia. Ne eivät takaa demokratian oppimista, mutta tukevat mahdollisuutta siihen.

Aika ja tahti

APOLin toimintaa muokkaavat usein aikapaineet ja muut tärkeät vastuut. AELD-toimintatavassa pitkät tai intensiiviset sessiot eivät aina ole tarpeen – tärkeintä on kiinnittää huomiota tahtiin. Tähän sisältyy ajan varaaminen seuraaville asioille:

asettautuminen oppimistiloihin

- toiminnan kokeminen ilman kiirehtimistä tulkintoihin
- yksilöllinen ja yhteisöllinen pohdinta
- kokemusten tarkastelu uudelleen ajan mittaan

Tahdin responsiivisessa muokkaamisessa on olennaista ymmärrys siitä, että oivallus ja taju voivat ilmetä koulutustilanteen jälkeen – joskus täysin sen ulkopuolella. Lyhyet, toistuvat harjoitukset voivat usein olla tehokkaampia kuin yksittäiset intensiiviset interventiot.

Jatkuvasti oli paine jatkaa eteenpäin, ja ohjaaja toisti usein: ”Aika kuluu”. Tämä kuvastaa monien nykyaikaisten työpaikkojen kiireistä ja aikapaineistettua toimintaympäristöä. Osallistujat ottivat kuitenkin mielellään vastaan mahdollisuuden harjoitella esteettisiä ja kehollisia menetelmiä sekä osallistua yhteiseen pohdintaan. Eräs osallistuja totesi vain 20 minuuttia kestäneen esteettisen ja kehollisen harjoituksen jälkeen seuraavaa: ”Huomasin, että huomioni ei hajaantunut lainkaan”, ja jatkoi sitten: ”En ajatellut sähköposteja tai muuta sellaista, vaan keskityin vain käsillä olevaan tehtävään. Sitä tapahtuu elämässä itse asiassa harvoin.” Sitoutuminen AELDiin voi vaikuttaa aikaa vievältä, mutta esimerkki osoittaa, että lyhyetkin hetket voivat olla arvokkaita.

AECED-osatutkimus 18: UK – Ammatillisen osaamisen kehittäminen korkeakoulutuksessa.

AELDissa käytetään kehoa, tunteita ja mielikuvitusta, minkä vuoksi se voi saada osallistujat tuntemaan itsensä haavoittuviksi. Luottamus ja huolenpito ovat siksi keskeisen tärkeitä. Niiden vaalimiseen sisältyvät seuraavat:

- osallistumisesta tehdään vapaaehtoista ja neuvoteltavaa
- toiminnasta annetaan selkeää tietoa etukäteen mahdollisuuksien mukaan
- havainnointi, vetäytyminen tai vaihtoehtoiset toimintamuodot oikeutetaan
- rajat huomioidaan, myös emotionaaliset ja fyysiset

Suostumuksesta osallistua tulisi neuvotella olettamisen sijaan. Sekä sinun ohjaajana että osallistujien tulisi olla tarkkana sen suhteen, miten mukavuustasot ja halukkuus osallistua ehkä muuttuvat oppimisprosessin aikana.

Yhden istunnon osallistuja totesi, että osa ihmisistä omaksuu taidelähtöiset ja keholliset menetelmät kuin vettä valaen, osa taas ei. He arvostivat istunnoissa sitä, että ne tuntuivat turvallisilta ja että oli mahdollista tehdä virheitä ja ”mokia” ilman tuomitsemista.

AECED-osatutkimus 18: UK – Ammatillisen osaamisen kehittäminen korkeakoulutuksessa

Osallistavuus ja moninaiset aloitusmahdollisuudet

Oppijat aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaation oppimisessa ovat moninaisista kulttuuritaustoista ja heillä on monenlaisia kykyjä, ammatillisia identiteettejä ja aiempia kokemuksia esteettisistä ja kehollisista käytännöistä. Inklusiivisessa AELD-käytännössä on useita aloituskohtia, esimerkiksi seuraavat:

- erilaiset ilmaisutavat (visuaaliset, narratiiviset, keholliset, verbaaliset)
- vaihtelevanasteinen osallistuminen
- mahdollisuudet yksilölliseen pohdintaan sekä ryhmän vuoropuheluun

Inklusiota ei ymmärretä yksilöiden mukauttamisena menetelmään, vaan oppimisen mukauttamisena tasapuolisen osallistumisen tukemiseksi.

Tässä osatutkimuksessa yhtenä tavoitteena oli perehdyttää yliopisto-opettajat kehollisiin menetelmiin osallistavien harjoitusten avulla. Eräässä työpajassa tehtiin aluksi kehotietoisuuteen keskittyvä virittäytymisharjoitus, jota seurasi yhteinen liikeharjoitus. Liikeharjoituksen jälkeen tehtiin piirustusharjoitus värikynällä siten, että värikynää liikutettiin vapaasti paperilla. Tarkoitus ei ollut esittää tai kuvata mitään, vaan jatkaa liikettä, päästää irti ja 'hyväksyä se, mitä siitä syntyy'

AECED-osatutkimus 6: Suomi – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Epämukavuuden ja vastustuksen kanssa työskenteleminen

Epämukavuus, epäröinti tai vastarinta ovat yleisiä demokratiakasvatuksessa aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaation oppimisessa erityisesti silloin, kun keholliset tai esteettiset käytännöt eivät ole tuttuja. AELDissa tällaista vastarintaa käsitellään enemmän merkityksellisenä signaalina kuin ongelmana, joka on ratkaistava.

Harjoittelun edellytyksiin sisältyvät seuraavat:

- epämukavuus nimetään mahdolliseksi ja oikeutetuksi kokemukseksi
- asioiden kertomiselle tai suorittamiselle ei aseteta paineita
- luodaan tila vastustuksen pohtimiselle ilman tuomitsemista

Epämukavuuden sietäminen, kun se on eettisesti sopivaa, voi tukea demokratiataajua paljastamalla toiminnan taustalla olevia oletuksia, valtasuhteita tai pelkoja.

Vastarintaa ilmeni, kun ammattikoulun kouluttajat ottivat esimerkissä käyttöön esteettisiä ja kehollisia menetelmiä ammatillisen koulutuksen ympäristöissä. Osallistujat arvostivat oppaassa esitettyjä esimerkkejä, joissa epämukavuus, epävarmuus ja osittainen epäonnistuminen nähtiin olennaisina osina demokratian kehkeytymistä. Vastarinnan tunnistaminen osana oppimisprosessia antoi opettajille mahdollisuuden jatkaa, sopeutua ja kokeilla sen sijaan, että he olisivat vetäytyneet.

AECED-osatutkimukset 16 ja 17: Portugali – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Verkko- ja hybriditoimintaympäristöt

AELD-käytäntöjä voidaan soveltaa verkko- ja hybridiympäristöissä, joissa olosuhteet poikkeavat lähitoimintaympäristöistä. Verkkoympäristöt voivat tarjota seuraavat:

- parempi näkyvyyden ja osallistumisen hallinta
- mahdollisuudet asynkroniseen pohdintaan
- kehollisen tietoisuuden vaihtoehtoiset muodot (ryhti, hengitys, katse, asentotaju)

Väsymyksen, yksityisyyden ja saavutettavuuden huomioiminen on erityisen tärkeää, jos työskentelet digitaalisissa tiloissa. Responsiivisuus voi tässä yhteydessä tarkoittaa lyhyitä toimintoja, selkeää rakennetta tai yksilöllisen pohdinnan vahvempaa hyödyntämistä

Hyväksyvä katse AELDissa aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

Hyväksyvä katse on keskeinen eettinen ja pedagoginen periaate AELD-lähestymistavassamme.[9] Se tarkoittaa tapaa nähdä, kohdata ja vastata toisiin niin, että tunnistaa heidän arvokkuutensa, haavoittuvuutensa ja yhdenvertaisen ihmisarvonsa, samalla kun pysyy tarkkaavaisena, harkitsevana ja eettisesti vastuullisena. Aikuiskoulutuksessa hyväksyvän katseen omaksuminen auttaa osallistumaan esteettisiin ja kehollisiin harjoituksiin, jotka voivat tuntua vierailta tai jopa riskialttiilta. Samalla se auttaa pitämään kiinni selkeistä rajoista ja kunnioittamaan toisten suostumusta. Näissä oppimisen konteksteissa hyväksyvä katse luo sen suhdeperustaisen ja eettisen pohjan, joka tekee tällaisen osallistumisen mahdolliseksi — ilman painostusta ja ilman että kukaan vahingoittuu.

Mitä hyväksyvään katseeseen liittyy?

Hyväksyvä katse ei ole passiivinen. Se edellyttää aktiivista harkintaa ja vastuunottoa. Ohjaajat ja osallistujat seuraavat tarkkaavaisesti sitä, miten vuorovaikutustilanteet vaikuttavat yksilöihin ja ryhmään, ja puuttuvat tilanteisiin, joissa dynamiikka heikentää osallistujien arvoa, inklusiota tai relationaalista hyvinvointia.

[9] Lisätietoja hyväksyvästä katseesta on tämän koulutusasteen oppaan tukimateriaalissa.

Eräs tutkija-ohjaaja kiinnitti tarkasti huomiota asemaansa ja toimiinsa kokeiluissa, joissa pyrittiin edistämään demokratiaa ammatillisen osaamisen kehittämisessä. Hän keskittyi erityisesti sanattomiin vihjeisiin, joita saattoi havainnoida osallistujien eleissä, asennoissa ja toimissa sekä tutkija-ohjaajan kehollisissa reaktioissa niihin.

AECED-osatutkimus 6: Suomi – Aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Mitä hyväksyvä katse ei ole?

On tärkeää selventää, että hyväksyvä katse **ei tarkoita**:

- sitä, että kaikkia tekoja, sanomisia tai käyttäytymistä pitäisi hyväksyä kritiikittä
- sitä, että rajat tai eettiset ohjeet poistuvat
- sitä, että osallistujien olisi pakko jakaa henkilökohtaisia kokemuksiaan
- sitä, että epämukavuutta tai konflikteja pitäisi välttää hinnalla millä hyvänsä

Hyväksyvä katse tukee sen sijaan erilaisuuden, jännitteiden ja epävarmuuden kohtaamista tavoilla, jotka ovat hillittyjä, kunnioittavia ja pohdiskelevia.

Hyväksyvä katse, suostumus ja haavoittuvuus

Oppijat aikuiskoulutuksessa tai ammatillisen osaamisen kehittämisessä voivat tuntea itsensä alttiiksi, kun he ovat tekemisissä kehollisten tai esteettisten käytäntöjen kanssa, minkä takia hyväksyvä katse liittyy läheisesti suostumukseen ja huolenpitoon. Hyväksyvän katseen käyttöön sisältyvät seuraavat asiat:

- osallistumisesta tehdään vapaaehtoista ja neuvoteltavaa
- havainnointi, hiljaisuus tai vaihtoehtoiset toimintamuodot oikeutetaan
- merkit vetäytymisestä, vastustuksesta tai ylikuormituksesta havaitaan
- mukavuuden tason muutoksiin vastataan joustavasti

Haavoittuvuutta ei haeta tai tuoteta sen itsensä vuoksi. Kun haavoittuvuus ilmenee, siihen suhtaudutaan tarkkaavaisesti ja kunnioittavasti, eikä sitä käytetä välineenä oppimistulosten saavuttamiseen.

Eräessä osatutkimuksessa tohtoriopintojen ohjaaja ilmaisi aluksi ahdistuneisuutta ja itse-epäilyä ja sanoi, ettei hän ole ”luova” ja että hän pitää selkeää ohjeistusta parempana kuin avoimia tilanteita. Kuten muutkin, hän koki, että hänen oli täytettävä sanaton luovuuden normi, jotta hänen panostaan arvostettaisiin. Kun ohjaaja kutsuttiin mukaan taidelähtöiseen tutkimukseen, hän valitsi neulomisen – hänelle hyvin tutun toiminnon – jolloin hän pystyi työskentelemään omalla mukavuusalueellaan ja kohtaamaan samalla epämukavuuden tunteet. Käyttämällä lyijykyniä improvisoituina neuloina hän kutoi pienen neuleen, jonka solmut edustivat vaikeuksia, joita hän kohtasi ohjaajatyönsä aikana. Tuttu toiminto, jota käytettiin eri yhteydessä, herätti uudenlaista pohdintaa: oliko hänellä oikeat työkalut ohjaukseen ja voitaisiinko niitä muuttaa, kehittää tai jopa siirtää syrjään?

AECED-osatutkimus 18: UK – Ammatillisen osaamisen kehittäminen korkeakoulutuksessa

Yhteisöllinen virittäytyminen

Ohjaajana sinulla on erityinen vastuu hyväksyvän katseen mallintamisesta ja ylläpitämisestä, mutta se ei ole pelkästään oma henkilökohtainen taitosi. Voit vaikuttaa siihen, että siitä tulee oppimisryhmän yhteinen virittäytyminen, joka muokkaa sitä, miten osallistujat kuuntelevat, reagoivat ja huolehtivat toisistaan.

APOLissa yhteisöllisen hyväksyvän katseen kehittäminen tukee demokratiataajua ja antaa osallistujille mahdollisuuden olla läsnä erilaisuuden, erimielisyyden ja monitulkintaisuuden keskellä sortumatta tuomitsemiseen tai vetäytymiseen.

Hyväksyvä katse vahvistaa siis kaikkia tässä oppaassa ja tukimateriaalissa kuvattuja esteettisiä ja kehollisia toimintatapoja. Se tuottaa eettisen perustan, jonka pohjalta aikuiset, ammattilaiset ja organisaatiot voivat tutkia demokratiaa elettyinä, relationaalisena ja kehollisena prosessina.

AELD on muutosta tuottava siirtymä kohti yhteistä (yhteistävää) kasvatusta

Vaikka tässä oppaassa keskitytään AELDiin aikuiskoulutuksen, ammatillisen kehittymisen ja organisaatioiden oppimisen konteksteissa, seuraavilla sivuilla esitellään lyhyesti yhteistäminen (engl. commoning), jota käytettiin useissa osatutkimuksissa yhdessä AELDin kanssa ja jonka todettiin suuntaavan ajatuksia ja toimivan katalysaattorina muutosta tuottavassa siirtymässä kohti entistä demokraattisempia arvoja, periaatteita ja käyttäytymismalleja.

Tässä oppaassa koulutusinstituutiot on ymmärretty ”vakiintuneeksi suhteiden, roolien, käytäntöjen, käyttäytymisen, normien, kurinalaisuuksien ja resurssien kokonaisuudeksi monilla erilaisilla yhteiskunnan aloilla (koulutus, terveydenhuolto, uskonto jne.), jolla on Foucault’n analyysimallin mukaan oma totuutensa ja tietämyksensä muodot sekä erityiset vallan ja johtamisen muodot” (Collet-Sabé & Ball, 2024, s. 443–444).

Koulutussosiologeina ja -filosofeina Collet-Sabé ja Ball ehdottavat yhteistämistä uudeksi koulutuksen episteemiksi. Bollier ja Helfrich (2019: sivu 73) ymmärtävät yhteistämisen episteemin erityisenä yhteiskunnallisena toimintatapana, joka perustuu yhteistämisen toteuttajien tarpeisiin ja paikallisiin olosuhteisiin. Yhteistäminen edellyttää reflektiivistä vertaisjohtamista ja laajentaa lisäksi ymmärrystämme taloudellisista käytännöistä. Demokratia nähdään kolmitahoisena, mikä viittaa kolmeen toisiinsa kytkeytyvään alueeseen:

- yhteiskuntaelämä
- vertaisjohtaminen ja
- vastaavasti hoivatalouden tuottaminen (Bollier ja Helfrich, 2019: 98).

Heidän visiossaan (Bollier ja Helfrich, 2019) sekä elinympäristöjen että organisaatioiden suunnittelu on keskeistä; he puolustavat pluriversaaleja maailmansuhteita, ihmisten välistä keskinäistä riippuvuutta sekä ihmiskunnan ja sen elättävän maailman välistä riippuvuutta (Bollier ja Helfrich, 2019: 83). Hoivan, vastavuoroisuuden ja tasa-arvon vastadiskurssin luomisessa yhteistämistä käsitellään lisäksi perustavanlaatuisena ja järjestelmällisenä yhteiskuntaa muovaavana toimintatapana ja keinona purkaa hierarkioita, hajauttaa valtaa, edistää kohtuutaloutta ja edistää samalla tarvepohjaista suhtautumistapaa.

Etenkin saksalaisissa osatutkimuksissa käytimme yhteistämisen mallikielen visuaalista ja narratiivista menetelmää ja huomasimme, että yhteistämisessä on kyse tietoisuutemme terävöittämisestä oppilaitosten käytännöistä, järjestelyistä ja tekniikoista. Miten yksilöiden johtamiseen tähtääviä käytäntöjä voidaan muuttaa demokraattisemmiksi? Keskittymällä käytäntöihin ja toimijoiden ja yhteiskuntajärjestyksen vuorovaikutukseen, AELD voi sekä yleisesti että erityisesti käytettynä yhdessä yhteistämisen materiaalien kanssa, kuten kaavakieli-korttipakan kanssa, auttaa meitä muuttamaan toimintaympäristöjämme ja kulttuureitamme sisältäpäin.

Ymmärrämme yhteistämisen uudeksi elämisen kieliopiksi, joukoksi relationaalisia käytäntöjä, joiden avulla ihmiset tuottavat yhteisöllisesti tapoja olla, tietää ja toimia yhdessä, minkä perusteella näemme AELDin keinona edetä kohti yksilöllistä ja yhteisöllistä itsekasvatusta sekä organisaation oppimista ja yhteiskunnallista oppimista.

AELD-toimintatavat suunnattiin kohti demokratian kehkeytymistä, joten ne ovat jo välillisesti yhteydessä yhteistämiseen, jossa keskitytään yhteispäätösten, keskinäisen vastuunkannon ja erilaisuuden jatkuvan neuvottelun päivittäisiin käytäntöihin. Korostamalla relationaalisuutta ja yhteisöllistä merkityksen rakentamista yhteistäminen vahvistaa demokratiaa pikemmin elävänä käytäntönä kuin menetelmällisenä ihanteena.

Osallistujan mielipide:

Eräässä saksalaisessa osatutkimuksessa loimme näyttämöesityksen kolmessa kuukaudessa. Prosessia pohdittaessa osallistajat totesivat, että yhteisöllisyys oli yksi prosessin keskeisistä ja erottuvista piirteistä: ”Lisäksi olimme ryhmä ja teimme kaikki jollakin tavoin yhteistyötä. (...) Mielestäni meillä kaikilla oli yhteinen projekti ja yhteisöllisyyden tunne. Siitä syntyi sitten jotain, mutta huomasin eräänlaisen yhteyden, ryhmän yhteenkuuluvuuden. Ja lopulta siitä tuli teos, koska kaikki työskentelivät sen parissa ja tukivat toisiaan.”

AECED-osatutkimus 10: Saksa – Korkeakoulutus sekä aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

Esimerkin mukaisesti yhteistämisessä ei ole kyse kaiken ”jakamisesta”, vaan pyrkimyksestä saada aikaan huomion siirtyminen ”keskinäiseen kehittymiseen”: yhteenkuuluvuuden aistimiseen ja osallisuuteen yhteisöllisen päätöksenteon avoimissa prosesseissa. Vaikka kaikki hankekumppanimme eivät olekaan työskennelleet tämän toimintatavan parissa, se voi silti tarjota arvokkaita impulsseja ja inspiraatiota ohjauksen, koulutuksen, muutosvaikuttamisen ja konsultoinnin uudelleenvisiointiin kohti kehkeytyvää demokratiaa.

5. Tämän oppaan käyttäminen: jatkuva AELD aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa

Opas tukee virittäytymistä demokratian edistämiseen aikuiskoulutuksessa, ammatillisen osaamisen kehittämisessä ja organisaatioiden oppimisessa AELD-lähestymistavan avulla. Sen sijaan että tarjottaisiin valmiita ohjelmia tai menetelmiä, oppaassa pyritään avaamaan niitä eettisiä, relationaalisia ja pedagogisia perusteita, jotka tekevät demokraattisesta oppimisesta mahdollista aikuiskoulutuksen erilaisissa toimintaympäristöissä.

Tukimateriaali esittelee monipuolisesti AELD-menetelmiä ja -toimintatapoja, joita voit kokeilla ja soveltaa omassa työssäsi. Mukana on niin mikromenetelmiä kuin laajempia interventioita ja metodologisia lähestymistapoja.

Demokratian edistäminen aikuiskoulutuksessa, ammatillisessa kehittämisessä ja organisaation oppimisessa ei välttämättä tuota pysyviä tuloksia, pätevyksiä tai organisaatorakenteita. Sen varsinainen merkitys on tarkkaavaisuuden, huolenpidon ja vastuullisuuden jatkuvassa vahvistumisessa — siinä, miten aikuiset, ammattilaiset ja organisaatiot oppivat toisiltaan.

Tässä oppaassa korostetaan demokratian kehkeytymistä, demokraattisia arvoja, demokratiataajua, responsiivista pedagogiikkaa ja hyväksyvää katsetta. Oppaassa kutsutaan kasvattajia ja oppijoita suhtautumaan avoimemmin epävarmuuteen, erilaisuuteen ja muutokseen. Se tukee demokratiaa elettyinä, relationaalisena ja kehollisena käytäntönä, joka ei ole vain päämäärä, vaan osa työntekijän ja kansalaisen elämän kaikkia osa-alueita.

6. Resurssit

Tässä osassa esitellään materiaalit, joiden varaan tämän oppaan keskeiset käsitteelliset ja teoreettiset ideat, sekä käytännön havainnot perustuvat.

AECED:n keskeiset resurssit

Nämä asiakirjat luovat kehyksen tutkimukselle ja näyttöön perustuville havainnoille, joita esitellään tässä oppaassa.

AECED. (2023). D4.1 Report of methodological framework.

AECED. (2026). Demokratiasuhdetta rakentamassa – pedagoginen viitekehys.

AECED. (2026). Practice companion for Adult, Professional, Organisational Learning Guide – Tukimateriaali tälle oppaalle.

AECED käsittepaperit

Näissä asiakirjoissa selvitetään keskeiset käsitteet, jotka muodostavat hankkeen käsitteellisen kehyksen:

- Woods, P. (2024). The four dimensions of holistic democracy. <https://aeced.org/resources/> - asiakirjassa selitetään kokonaisvaltaisen oppimisen, ihmissuhteiden hyvinvoinnin, vallan jakamisen ja muutosta tuottavan vuoropuhelun toisiinsa liittyvät ulottuvuudet demokraattisen toiminnan oppaina.
- Jääskeläinen, P., Woods, P., & Oganisjana, K. (2025). The importance of the aesthetic-embodied dimension in learning for democracy. <https://aeced.org/resources/> - asiakirjassa selitetään, miksi kehollisuus on ratkaisevan tärkeää demokraattisten arvojen täydellisessä sisäistämisessä ja harjoittamisessa.
- Woods, P., & Pazur, M. (2025). Democratic sensibility. <https://aeced.org/resources/> - dokumentissa selitetään koettu ja relationaalinen kyvykkyys demokraattiseen osallistumiseen, jonka edistämiseen AELD-menetelmillä pyritään.

Toiminnalliset välineet ja menetelmät

Välineitä AELDin toteuttamiseen käytännössä:

- Yhteistämisen kaavakielen korttipakka: "The Pattern Language of Commoning Card Deck" - työkalupakki, jota voi käyttää pohdintaan ja demokratian hahmottamiseen sellaisena kuin se koetaan sekä muutoksen tuottamiseen kohti sitä.

Tärkeimmät teoreettiset lähteet

Pedagogisen toimintatavan perustana oleva laajempi teoreettinen kirjallisuus:

- Ball, S. J., & Collet-Sabé, J. (2025). Against school: Thinking education differently. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-80415-1> - Yhteisissä kirjoituksissaan Ball ja Collet-Sabé puolustavat vaihtoehtoista koulutuksen episteemiä, kritisoivat nykyaikaista koulujärjestelmää ja uudistavat koulutusta ilman "kouluopetuksen kieliopin" institutionaalista kehystä.
- Bollier, D., & Helfrich, S. (2019). Free, fair, and alive: The insurgent power of the commons. New Society Publishers. Luo perustan yhteistämisen ymmärtämiselle kehkeytyvän demokratian keskeisenä yhteiskunnallisena käytäntönä.
- Collet-Sabé, J., & Ball, S. J. (2023). Beyond school: The challenge of co-producing and commoning a different episteme for education. Journal of Education Policy, 38(6), 895–910. - Yhteistämistä ehdotetaan uudeksi koulutuksen episteemiksi Journal of Education Policy -julkaisussa (38(6), 895–910)), joka on saatavissa verkkosivulla <https://doi.org/10.1080/02680939.2022.2157890>

Collet-Sabé, J., & Ball, S. J. (2024). Without school: Education as common(ing) activities in local social infrastructures – An escape from extinction ethics. *British Journal of Educational Studies*, 72(4), 441–456. <https://doi.org/10.1080/00071005.2023.2298776>
_Esittää, miltä koulut voisivat näyttää vaihtoehtoisina demokraattisina instituutioina.

- Freire, P. (1972). *Pedagogy of the oppressed*. Penguin Books. Varoittaa oppimisen lainalaisuuksiin liittyvästä vallasta ja tiedosta.
- McGilchrist, I. (2021). *The matter with things: Our brains, our delusions, and the unmaking of the world*. Perspectiva Press. Tutkii oikeaan aivopuoliskoon liittyviä inhimillisiä kykyjä, kuten mielikuvitusta ja kokonaisvaltaista ajattelua, jotka ovat keskeisiä AELDin kannalta.
- Spahn, L.; Weber, S.M. (tuleva julkaisu). *Entangled Layers of learning: A methodological framework for PAR-research in multi-case-research settings*. In: Meriläinen et al: *Toward Democracy-as-Becoming*: Routledge. Kirjoituksessa hahmotellaan osallistavan toimintatutkimuksen metodologinen kehys ja pohditaan myös feministisiä metodologioita.
- Spahn, L.; Weber, S.M.; Jääskeläinen, P; Mpamhanga, K.; Neves, C.; Organisjana, K. (tuleva julkaisu). 'Lifting the Roof' with Democracy-as-Becoming The potential of aesthetic and embodied learning for innovating Governance in Educational Institutions. A Pattern Approach. In: *Journal of Awareness based System Change*. Käsittelee sitä, miten löysimme "lupaavat mallit" muutoksen aikaansaamiseen ammatillisen osaamisen kehittämisen ja organisaation oppimisen osatutkimuksissa.
- Tyack, D., & Tobin, W. (1994). The "grammar" of schooling: Why has it been so hard to change? *American Educational Research Journal*, 31(3), 453–479. <https://doi.org/10.3102/00028312031003453>. - Kirjoituksessa analysoidaan demokraattiseen organisaatiomuutokseen liittyviä institutionaalisia näkökohtia.

- Weber, S., Heidelmann, M., Spahn, L. (2024). Transcending Critique: Towards a Post-Anthropocentric Approach in Organizational Education Research. In. Rundel, S., Damm, C., Dörner, O. Engel, N., Schröder, C., Truschkat, I. (eds.) Organisation und Kritik. Wiesbaden. Springer. VS, p.105-118 - Esittelee ihmistä laajemman näkökulman organisaation koulutusprosesseihin.
- Weber, S. M. (2025). Towards Sustainability and the Common Good: Pattern Language as an Epistemic Strategy for Learning in Commoning Organisations. In W. Leal Filho, J. Newman, A. Lange Salvia, L. Viera Trevisan, & L. Corazza (Eds.), North American and European Perspectives on Sustainability in Higher Education (pp. 101–119). Springer. - Esittelee yhteistämisen mallikielen institutionaalisen muutoksen luomisessa.
- Weber, S.M.; Wieners, S. (2023). Towards Optimization? Thinking Towards a Global Research Memorandum in Organizational Education. In: Weber, S. M.; Fahrenwald, C.; Schröder, A. (Eds.): Organisationen optimieren? (pp. 329-342). Springer VS - Pohtii organisaatioissa noudattamiamme muutoksen lainalaisuuksia.
- Woods, P. A. (2005). Democratic leadership in education. Sage Publications - Kirjoituksessa esitetään AECED-hankkeen keskeinen perusta.
- Woods, P. A., & Roberts, A. (2018). Collaborative school leadership: A critical guide. Sage Publications - Käsittelee yhteisöllisen oppimisen ja koulukulttuurien muuttamisen merkitystä.

7. Luettelo lyhenteistä

AELD – aesthetic and embodied learning for democracy, demokratiaa edistävä esteettinen ja kehoellinen oppiminen

APOL – aikuiskoulutus, ammatillisen osaamisen kehittäminen ja organisaatioiden oppiminen

HE – higher education, korkeakoulutus

PAR – participatory action research, osallistava toimintatutkimus

PLC – pattern language of commoning, yhteistämisen kaavakieli